Z. Tóth Csaba (Pécs):

„Ősmagyarok” az angol legendáriumban?

Geoffrey of Monmouth Brit Históriájának egyes őstörténeti vonatkozásai

Dedicate to HRH King Charles III, for His devoted interest
to Transsylvania and the Nation of the Magyars[182]

Bevezetés

Geoffrey of Monmouth 1136 körül írta széles körben ismertté vált művét, Britannia királyainak történetét[183]. Geoffrey egy walesi vagy franko-normann nyelvű briton lehetett, aki a walesi Monmouthban születhetett a határvidéken, majd egy ideig az ottani bencés kolostor lakója volt. Oklevelekben Galfridus Arturus-ként is megjelenik a neve s mellette később a 'magister', mester fokozat. Az a tény, hogy a charták gyakran együtt említik Walterrel, oxfordi főesperessel[184], arra utal, hogy Geoffrey Oxfordban telepedett le, valószínűleg a St. George College világi kanonokja volt és ott írhatta meg főművét. 1152-ben St. Asaph püspöke lett, és 1154 vagy 1155-ben elhunyt.
Gottfrey of Monmouth (alábbiakban: GoM) hellyel-közzel, de szándékában mindenképpen egy brit „Anonymus" vagy „Kézai", aki megírta gestáját népe „honfoglalásáról" és korai történetéről, mely Trója elestétől mintegy 2000 évet remél átfogni, és kb. AD 7. században fejeződik be. Műve ajánlásában, melyet Robertnek, Gloucester grófjának, I. Henrik király fiának címzett, a szerző kifejezi, hogy *„Gildas és Bede műveiben semmit sem találtam Britannia azon királyairól, akik Krisztus megtestesülése előtt vagy az után éltek, sem Arthurról, noha sokan szívből tisztelik őket, mintha már írtak volna róluk. Míg ilyen és hasonló gondolatokkal voltam elfoglalva, az oxfordi főesperes, Walter, aki jól ismeri a külföldi országok történelmét, egy nagyon régi könyvet ajánlott nekem, melyet brit nyelven írtak, s amely szabályos felépítésében és művelt stílusával szól mindezen régi királyokról és tetteikről, Brutustól, Britannia első királyától kezdve..."* Geoffrey megemlíti, hogy a brit nyelven írt régi könyvet fordította latinra, a középkori tudomány és irodalom nyelvére. A forráskritika azonban úgy tartja, hogy inkább több különböző történeti művet használhatott, így Nennius: Historia Brittonum, 8. századi welsh-latin történeti gyűjteményét, Bede: Historia ecclesiastica gentis Anglorum-át, Gildas: De Excidio et Conquestu Britanniae, 6. századi művét, valamint a bárdok, énekmondók szájhagyományait, amelyből Arthur és Lear király története először nála jelenik meg írott formában, és genealógiai műveket. Ezeket a forrásait kiegészítette a saját képzeletvilága szerint, így „teremtve" hagyományt a későbbi korok számára, nem kevés sikerrel.
Egy kételkedő mondhatná, hogy történeti valóságot keresni a középkori legendákban olyan, mintha valaki azt kutatná, hány tojást rak az unikornis egy évben. Ebben van is valami, ha a feladat nehézségi fokát tekintjük, vagy ha csupán a hétköznapok felől nézzük a dolgokat, de ilyen hozzáállással bizony sok minden nem létezhetne a világon, ami mégiscsak életünk fontos, elhagyhatatlan része, így az egész kultúra, szellemi élet. Ha meg akarjuk érteni mind különleges jellegében, „hogyanjában", mind tartalmában, akkor, mint minden írásos emlékhez, mely a középkorból származik, Geoffrey of Monmouth művéhez is úgy kell közelítenünk, hogy

[182] Vö. III. Károly király mint wales-i herceg behatóan érdeklődött Makovecz Imre organikus építészete, antropozófiailag is elmélyített szemlélete iránt (1992-ben magánlátogatást tett az építész Villányi úti otthonában, majd kialakult egy együttműködés a Prince's Trust és a Kós Károly Egyesülés között, aminek sokkal nagyobb teret illene szentelni, legalább a magyar közmédiában), ill. később birtokot vásárolt Erdélyben, és maga is sokat merített a steineri antropozófia biodinamikus mezőgazdasági koncepciójából, eredményeiből (ld. *Károly herceg biogazdasága*, YouTube, ld. még a nekünk közismertebb gr. Rhédey-ükmamát, aki a káliz/chorezmi eredetű, honfoglalás kori Aba-nemzetségből származott).
[183] Az őstörténész, művelődéstörténész szerző jelen tanulmánya 2011-ben készült, és 2012-ig volt olvasható a virtus.hu oldalon. Források: Galfridus Monemutensis: *Historiae Regum Britanniae*, ld. még Roman de Brut; a Históriának 215 kézirati változata maradt fenn, többüket még a 12. században másolták le, ld. MS 568, Burgerbibliothek, Bern, Svájc; alábbiakban A. Thompson és J. A. Giles fordítását, London, 1842., és annak fejezetszámozását vettük alapul, ld. még Medieval Latin Series Cambridge, Ontario, 1999.
[184] Walter Mapes vagy Calenius, aki szintén latinra fordított egy „őstörténetet", a walesi *Brut y Bryttaniai*-t, mely esetleg lehetett Geoffrey eredetije, ld. *The Chronicle of the Early Britons*, MS LXI, Jesus College, ford. W. R. Cooper, 2002.

megkíséreljük megragadni a közlések mélyén titokteljesen ott áramló valóságtartalmat, melyet a középkor sokszor bizonyára pontatlanul, fantasztikus nevekkel és epizódokkal tarkítva fejezett ki. Ezt a korabeli köntösbe rejtett ősvalóságot, őshitelességet nem sportszerű, nem indokolt teljesen megtagadni a régi auktoroktól. Nem segíti a régi korok s ezáltal az emberi fejlődés megértését a „felvilágosodás" óta kialakult szemlélet, mely a középkori legendás történetírást (s ugyanúgy az ezzel szorosan összefonódó vallási képzeteket, hiedelmeket) mindenestül csak „mesének" tartja, csupán mert látszólag nem összetartozó neveket, naív etimológiákat és történeteket, korokat állítottak egymás mellé, egymásból kibontva azokat. Meg kell végre látnunk, amit figyelmen kívül hagy a legtöbb modern filológiai, történeti magyarázat (kivéve talán néhány magányos felfedezőt és mondjuk a francia Annales-iskolát), hogy a középkori ember még egy egészen más tudatállapotban élt, mint modern utódja, és egykor még egyszerűen nem volt lehetséges az a precízebb, a külső tényekhez jobban igazodó látásmód, amire manapság joggal törekszik a tudomány, mai beállítottságunk. A középkorban és azt megelőzően az írásművek nem törekedhettek még a teljesen prózai tények leírására, hanem mondanivalójukat úgy akarták előadni, hogy az valamiképp kapcsolódjon a nagy összefüggésekhez, s mindenekfelett a szakralitáshoz, a szellemi-isteni világhoz. Az Európába került középkori arab mentalitás is eleinte sok ilyen érzékfeletti elemet hordozott, de egyre inkább deszakralizáló hatást gyakorolt a gondolkodásra, hasonlóan a szakralitást egyoldalúsító, csupán magának követelő, agnosztikus római egyházhoz.

Nem lehet ezt az „átszellemítő" törekvést és termékeit csak fikciónak tartani: a középkori ember lelkében mindez még realitás volt, még fel tudott tekinteni ezekre a magasabb valóságokra, még volt benne egy magasabb, mélyebb érzékenység – bármilyen kaotikussá is vált ez már a középkor vége felé (14-15. század). A régi ember nem egyszerűen „kitalált" vagy „hamisított" dolgokat, hanem érzékelte a valóságos szellemi lényeket, szellemi-érzékfeletti tartalmakat, benyomásokat, sugallatokat. Végsősoron e benső képesség és az ehhez társuló emlékezet élő erői tették lehetővé azt a bámulatos teljesítményt, hogy gyakorlatilag évezredeken keresztül, írásbeliség nélkül fennmaradtak, továbbadódtak az ősi legendák, sokszor igen terjedelmes ismeretek, egész költeményfolyamok, szinte érintetlenül, a szájhagyományban, melyeket sokáig énekelve, ünnepi körülmények között adtak elő. Amikor aztán ezeket először kezdték leírni a középkor századaiban, a különböző népeknél, egyéneknél különböző időpontokban, ezek már természetesen többé-kevésbé összekeveredtek más, későbbi és kortárs közlésekkel, nevekkel, történetekkel, s ezért váltak később egyre nehezebben elhihetővé, követhetővé a továbbfejlődő, továbbalakuló európai ember számára. A lényeg, hogy a középkor történeti hagyományait egy valóban objektív módon, belehelyezkedve a korba, annak tudatában közelítsük meg, hogy ezek valóságtartalmakat fejeztek ki *a maguk ősi módján*, melyek közlésébe belejátszottak a középkori ember nem egészen precíz, álomszerűbb lelki készségei és azok az egyéb korabeli írásos emlékek és gondolatok, melyeket egy-egy szerző felhasznált a munkája során.

Részünkről most ennek az ősi valóságtartalomnak erednénk a nyomába, hogy kibontsuk a látszólagos fantasztikum világából, ami így sokkal kevésbé fog fantasztikusnak tűnni, s egyúttal megszabadíthatjuk attól a fantáziátlanságtól, amit a fejlődésből fakadóan érthetően ugyan, de mégis túlzó, igaztalan, „szentségtelen" módon – az arabizmus és az egyház deszakralizáló befolyásához hasonlóan, annak részben termékeként – az úgynevezett „polgári felvilágosodás" okozott az értelmezésükben, sőt az ember teljes, testi-lelki-szellemi felépítésén alapuló univerzális emberszemléletben, elvezetve a materializmus kialakulásához, mely azután egyre sivárabbá tette, elszegényítette, elgépiesítette ember- és világképünket. A középkori irodalom is csak olyan, mint a valóság maga, eleven konglomerátuma a valós és „másképp" valós dolgoknak, konkrét és átvitt *jelentéseknek*, értelemnek. *Így* egységesek ezek a közlések, és a modern kutatónak nem arra kell törekednie, hogy az egyik szempont kedvéért feláldozza a másikat, hanem meg kell próbálnia közös nevezőre hozni azt, ami egyébként is összetartozik, csak a mi szűkös (-sé vált) fogalmaink választják szét érzékleti-testi és érzékfeletti-szellemi valóságra. Értékmentésünket mindenekelőtt a számunkra, magyarok számára igen meglepő és érdekfeszítő közlések, nevek vizsgálatával tesszük, *miért és mimódon* kerülhettek Geoffrey of

Monmouth históriás könyvébe és más brit forrásokba a *hunok* a Brit-szigeteken, nem is egyszer, aztán bizonyos *Subardus, Suard* nevű szereplők a frankok földjén, Krisztus születése előtt és után is, s még néhány fontos mozzanat Szkítiáról, a korai Kelet-Nyugat kapcsolatokról. Nem mellesleg, a modern genetikai eredményeket is igénybe vehetjük forráskutatásainkhoz, melyek Európa benépesítésére, a proto-indoárya népvándorlásokra, a nyugat-európaiakkal s ezen belül úgy tűnik különösen a keltákkal, britonokkal *közös*, anatóliai, transzkaukázusi szovárd-magyar „őshazánkra" deríthetenek több fényt.

* * *

1. Brutus, miután elhagyja Tróját és Görögországot, egy szigetre érve Artemis-Diana oltáránál áldozik, majd az ezt követő jós-álom tanácsára elindul társaival nyugat felé, s megérkeznek jövendő hazájukba, Albionba

Nézzük először is, hogyan adták tovább a briton „honfoglalás" kezdeteinek emlékét a középkorban, milyen tényleges, akár egészen ősi, szájhagyománybeli, történelemelőtti valóság húzódhat meg emögött, a fantasztikus és késői, naív névhasználat takarásában:

„…két nap és egy éjjel utaztak a tengeren jó széllel, amikor egy bizonyos szigetre értek, melyet Leogetiának neveztek (*legetta,* Leucadia, mai Levkas[185], W.R. Cooper); ezt a szigetet korábban a kalózok betörései pusztították és teljesen lakatlan volt. Brutus nem tudta ezt, és kiküldte háromszáz emberét, hogy nézzék meg, kik laknak a szigeten; de azok nem találtak senkit, hanem különböző vadállatokat ejtettek el, amelyeket a mezőkön és erdőkben találtak, majd egy elnéptelenedett városra bukkantak, amelyben egy *Diana-templom* állt, s ebben az istennő szobra, amely válaszolt azoknak, akik kérdést intéztek hozzá. Végül, a vadászzsákmánnyal megrakodva visszatértek a hajóikra, és társaiknak beszámoltak a szigetről és a városról. Ekkor azt tanácsolták vezetőjüknek, hogy menjen a városba és ajánljon fel áldozatokat a hely isteneinek, hogy azok megengedjék a letelepedésüket ezen a szigeten. A javaslatot mind elfogadták, így Brutus, Gerionnal, a jóssal, a tizenkét legidősebb emberrel és az áldozathoz szükséges minden dologgal együtt a templomhoz indultak. Elérve a helyet, feldíszítették virágfüzérekkel az oltárt, az ősi rítusok szerint, majd három áldozati tüzet gyújtottak a három istenségnek, Jupiternek, Merkurnak és Dianának, és mindegyiküknek áldoztak. Maga Brutus az istennő oltára előtt egy szent kelyhet tartott fel, amely borral és egy *fehér szarvasbika* (Cooper szövegében ünő) vérével volt teli, s feltekintve az istennőre, e szavakkal törte meg a csendet:

„Diva potens nemorum, terror sylvestribus apris;
Cui licet amfractus ire per aethereos,
Infernasque domos; terrestria jura resolve,
Et dic quas terras nos habitare velis?
Dic certam sedem qua te venerabor in aevum,
Qua tibi virgineis templa dicabo choris?"

[Goddess of woods, tremendous in the chase
To mountain boars, and all the savage race!
Wide o'er the ethereal walks extends thy sway,
And o'er the infernal mansions void of day!
Look upon us on earth! Unfold our fate,
And say what region is our destined seat?
Where shall we next thy lasting temples raise?
And choirs of virgins celebrate thy praise?]

[185] Vö. Leucas, Lover's Leap, ősi emberáldozatok a szigeten, in Frazer: *The Golden Bough*, IX. 254.

Erdők Úrnője! Erős vadásza hegyi
vadkanoknak s minden vadaknak!
Éteri ösvényeken kiterjeszted hatalmad,
S az alvilág honában, mely távol a napvilágtól!
Tekints le ránk! Tárd fel sorsunk,
Mondd el, hol van elrendelt honunk?
Hol fogjuk eztán örök templomaid emelni?
S a szüzek éneke hol fog téged ünnepelni?

E szavakat kilencszer ismételte el, majd négyszer körbejárva az oltár körül, a kehely tartalmát a tűzbe öntötte, s azután leheveredett a szarvas irhájára az oltár előtt, és elaludt. Az éjszaka harmadik órájában, ami szokásosan a mély alvás ideje, az istennő megjelent előtte álmában és kijelentette neki a jövendőt:

„Brute! Sub occasum solis trans Gallica regna
Insula in oceano est undique clause mari:
Insula in oceano est habitata gigantibus olim,
Nunc deserta quidem, gentibus apta tuis.
Hanc pete, namque tibi sedes erit illa perennis:
Sic fiet natis altera Troja tuis.
Sic de prole tua reges nascentur: et ipsis
Totius terrae subditus orbis erit."

[Brutus! There lies beyond the Gallic bounds
An island which the western sea surrounds,
By giants once possessed, now few remain
To bar thy entrance, or obstruct thy reign.
To reach that happy shore thy sails employ
There fate decrees to raise a second Troy
And found an empire in thy royal line,
Which time shall ne'er destroy, nor bounds confine.]

„Brutus! A gall határokon túl fekszik
Egy sziget, melyet a nyugati tenger övez,
Óriások lakták, ma már csak kevesen,
Hogy utad állják s uralmad lerombolják.
Bonts vitorlát, hogy elérd e boldog partokat
Hol a sors számodra egy második Tróját tartogat
És alapíts birodalmat, királyi véredből,
Melyet az idő sosem rombol le s határtalan.

A látomás után felébredve (Brutus) egy ideig tanakodott magában, hogy amit látott, az álom volt vagy az istennő valódi megjelenése, aki megjósolta neki, mely országban fog letelepedni. Végül a társait hívta, és elmondta nekik a látomást, ami álmában érte, és sürgette őket, hogy térjenek vissza a hajókra, és míg kedvező a szél, induljanak el nyugat felé, annak dolgában, amit az istennő megígért. Kétségek nélkül ezért visszatértek társaikhoz, és kihajózva ismét, harminc nap múlva Afrika partjaihoz értek. Innen Philenius oltáraihoz hajóztak és az Azara-hegyekhez, ahol nagy veszélybe kerültek a kalózok miatt, akiket végül legyőztek és elvették kincseiket" (I. könyv, 11. fejezet).

Mint a legtöbb nemzeti eredethagyomány és -mítosz élén, itt is egy istenség, a magasabb világok közbenjárásával találkozunk. W. R. Cooper, walesi kézirata nyomán megemlíti, hogy

a pogány rítus részletes leírása a forrásszöveg régisége mellett bizonyít. Artemisről és kultuszának eredetéről korábban már részletesebben értekeztem[186], ezért most ebből idézek, J. Frazer: *Aranyág* és R. Graves: *A görög mítoszok* c. munkája nyomán: *„A görög mítoszok elmondják, hogy Iphigeneia és Oresztész a krími Boszporusz – vagyis a magyar őshagyomány Meótisza – környékén élt „tauroszoktól" rabolták el Artemisz fából készült szobrát s így került az Artemisz-kultusz Görögországba. Ezek a „tauroszok", akikben szkítákat vagy kimmereket is láthatunk, Ammianus Marcellinus szerint „az isteneknek emberáldozatokat mutatnak be, és Dianának, akit ők Orsilochénak hívnak, feláldozzák az idegen jövevényeket, a levágott áldozatok fejét pedig templomuk falaira tűzik, mintegy hőstetteiknek maradandó emlékéül." (Róma története, Bp., 1993., I. köt. XXII. 8,33). …Az epheszoszi Artemisz szentélyt – csakúgy, mint két lakoniai Artemisz-szentélyt – a monda szerint az amazónok, a harcos nők alapították, akik Kisázsiából kerültek a Fekete-tenger északi oldalára, a szkíták közé (ld. Héraklész és Thészeusz mondája). Az epheszoszi Artemis szobor egész testét a termékenységtől duzzadó keblek borították, ami a bőség, termékenység felfokozott képzetét keltette, jóllehet maga Artemisz szűzi és nem anyaistennő volt. Artimis Anaitis az istennő neve egy lüd feliraton, ami szintén arra vall, hogy elsőként Kisázsiában, az iráni Anahitával egybeolvasztva tisztelték, s innen vihették kultuszát a Kaukázuson túli steppére a proto-árya, proto-anatóliai törzsek. Az, hogy Artemisz eredetileg a csillagok úrnője is volt, közel hozza az elő-ázsiai istennőhöz, Asztarté/ Isztárhoz, akinek egyik aspektusából fejlődhetett ki Artemisz alakja. A magyar népi hagyományban a regösénekek csodaszarvasa is hasonlóképpen felidézi, őrzi a szarvas formájú fényistennő alakját „szarvain százezer szövétnekkel"* (Dozmati regösének; itt a táltospap mint „csodafiúszarvas" jelenik meg, de a magyar néphagyomány megőrizte táltospapnőink emlékét is, ld. Diószegi). Artemis-Diana alakjában tehát ugyanaz a minőség kerül elénk, amely a magyar őshagyomány anyaistennőjében, „Eneth"-Anahitben és a csodaszarvas alakjában, mely az istennő egyik attribútuma illetve megjelenési formája volt a régi, mítikus látás számára, a ló háziasítása előtt (az Eneth nevet korábban „ünő"-nek is értelmezték). Az iráni és ősmagyar istennő neve meglepően összecseng a mezopotámiai *Zerp*anit*u* vagy *Sarp*anit*um, Ninti, Nintu* istennőnevekkel[187], illetve a hurri-hettita Hebat istennő szertartásának egyik leírásában az *e-en-ti,* vagy [sal]*e-en-ta-an-ni* = 'a papnőé', birtokos raggal szereplő névhez[188]. Párhuzamba állítható egymással a briton őshagyomány és Anonymus Turul-kinyilatkoztatása is, az Árpád-ház ősanyjának méhéből kiáradó forrással, mely ugyancsak egy új haza megalapításának élő imaginációja. És minél távolabb megyünk vissza a történelemben, annál inkább azonos, hasonló ősképekre találunk a különböző kultúráknál.

Nemrég utalhattam Gery Beckman nyomán[189] arra, hogy a magyar 'isten' szavunk eredete s ezzel a fontos szavunkkal együtt nagy valószínűséggel az ősmagyarság (szovárd-magyarság) eredete is, a transzkaukázusi, kelet-anatóliai világba, az istennő „őshazájába" vezet: ugyanis a hattik a napistennőt nevezték *estan*-nak, míg az utánuk birodalmat alapító, s valószínűleg a steppéről érkező indo-iráni hettiták a napistent – a hattik nyomán – *istanu*-nak, mely nevek mind formailag, mind tartalmilag pontosan megegyeznek a magyar *'isten'* névalakkal. A hatti *estan* névalakkal meglepő egyezést mutat a kaukázusi hősmondákban szereplő Szatana neve, akinek egyértelműen fényistennői tulajdonságai vannak[190]. Feltehetően eredeti, proto-indoárja nyelvünk egyik legősibb szava – s ősvallásunk a kereszténység felvételéig, illetve a „Boldogasszony" képzetünk azon túl is – kiállta az idők próbáját és alakjában semmit sem változott, nem érintették az ősmagyarság későbbi, Urál-hegység környéki kapcsolatai a finnugorokkal, míg egyéb nyelvi elemeket átvettünk vagy átadtunk[191].

---

[186] „Vadat űzni feljövének", *Hitel,* 1999/5.

[187] V.ö. R. W. Rogers, 1900, W. H. Ward, 1910, Dominik Bonatz, 2007, religionswissenschaft.unizh.ch

[188] V. V. Ivanov: *Comparative Notes*.

[189] „My Sun-God", 2002.

[190] *Nartok,* Bp., 2009, p. 10, 30, 253.

[191] Szintasta-Andronovo kultúrák, Kr. e. 2100-1000, ld. Koryakova-Epimakhov, 2007. p. 150; ld. még Z.T.Cs.: Az „Arany Anya" szibériai legendája, 2010, uő: Az istennő keresése, in Restitutio, 2011.

Ami az „ősbritonok” Kisázsiából nyugatra vándorlását és a legújabb genetikai eredményeket illeti, a legérdekesebb összefüggéseket találjuk. Mint megállapítható, a Nyugat-Európára jellemző apai R1b-haplocsoport (főként R1b-L21 és -S21) és a Kelet-Európától Észak-Indiáig megtalálható R1a dominancia ősi, többirányú, többlépcsős népvándorlások eredménye, amelyek első kiindulási pontja a Káspi-mediterráneum vagy Közép-Ázsia volt. A Brit-szigeteken kb. 4000 évvel ezelőtt jelentek meg először a proto-italo-kelto-germán R1b-népességek és velük a bronzművesség, majd a vaskori kelták, britonok, gélek következtek. De kimutathatók a kelták és a kisázsiai népek korai kapcsolatai vagy a kelta-szkíta kapcsolatok is[192]. Egy összegző archeogenetikai tanulmányban az alábbiakat olvashatjuk: *„Trója indo-európai (IE) kolónia lehetett, amely biztosította a kereskedelmi utakat a Fekete-tenger és az Égei-tenger között. A trójaiak a luvi nyelvet beszélték, amely hasonlított a hettita nyelvhez (ezért IE nyelv volt), és bizonyíthatóan kulturális kapcsolatban voltak a Pontus-Káspi steppével. Trója első rétegét Kr.e. 3000-re datálják, ami épp a Majkop-kor közepe (Azovi-Kubán térség), és pontosan ekkor készült az első gálya. Tekintettel Trója korai alapítására, a legvalószínűbb, hogy népessége a két IE apai haplocsoport közül az R1b1b-hez tartozott, nem az R1a1a-hoz.*(…) *Kr.e. 1200 fordulópont volt az európai és a közel-keleti történelemben. …a kor legfontosabb eseménye kétségtelenül a közel-keleti civilizációk lerombolása, valószínűleg az ún. „Tengeri Nép” által. A nagy katasztrófa, amely elpusztította az egész keleti Mediterráneumot Görögországtól Egyiptomig Kr.e. 1200 körül, egy olyan esemény, mely ellentmondásos maradt. A Tengeri Nép identitásáról számos feltevés született. Ami bizonyos, hogy a Közel-Kelet minden fejlett társadalmát hirtelen szörnyű csapások érték, városaikat kifosztották és lerombolták. A legáltalánosabb magyarázat, hogy a térséget technológiailag fejlett északi harcosok hódították meg, valószínűleg indoeurópaiak, akik a steppéről érkeztek a Balkánon keresztül…”* E támadások következtében is nagymérvű migrációk indulhattak ki a kisázsiai térségből, akárcsak a szkíták betörései hatására 500 évvel később.
Érdekes még a kaukázusi-anatóliai eredetű apai G2a-haplocsoport európai jelenléte is, mely a forrásterület térbeli és időbeli távolságához képest viszonylag magas több térségben, Észak-Portugáliában 12%, Észak-Spanyolországban, Svájcban 10%, Ausztriában 8%, Magyarországon 5%, Wales-ben 4%, míg Anatóliában 11% (grúzoknál 12%, lezgeknél 58%). Ez azt jelzi, hogy a G2a hordozói Anatóliából vagy a Kaukázus környékéről vándorolhattak Közép- és Nyugat-Európába, már egészen korai időktől is, hasonlóan az ősbabilóniai J2 apai haplocsoport népességéhez, illetve ennek korábbi keveredése révén a G2a vagy R1b-csoportokkal. A megalitikum európai népessége főként az I2a apai haplocsoporthoz tartozott, ezt váltotta fel fokozatosan az R1b[193]. Ami a legősibb időket illeti, úgy tűnik számolnunk kell egy elsődlegesen nyugatról keletre vándorlással, ha figyelembevesszük az Atlantiszról és a jégkorszak végi „vízözönről” szóló hagyományokat, melyek ugyanúgy megtalálhatók Egyiptomban, a Bibliában, Hénok könyvében, mint a maja-kicse indiánoknál.

2. Subardus „konzul” és háromszáz emberének harca a nyugatra tartó ősbritonokkal Aquitániában (Délnyugat-Franciaország); később Suard, frank király katonai támogatást nyújt a briton Porrex hercegnek fivére ellen

„…(az aquitánok egyike), *Subardus*, aki konzul volt, visszatért háromszáz emberével, hogy megküzdjön vele (Corineusszal); de Corineus pajzsával felfogta a rá kilőtt nyilakat, és harci bárdjával olyat sújtott (Subardus) sisakjára, hogy az összeesett; s azután szörnyű vérengzést rendezett az ellenség soraiban, bárdját forgatva közöttük,… míg végül a trójaiak győzelmet arattak” (I. 13.).

[192] Ld. Strabo keltoszkítái, Ptolemaios, keltibérei, keltogalatái.
[193] Ld. *European haplogroups and subclades,* szemléltető térképekkel, eupedia.com, Y- és Mt-DNS haplocsoportok történeti vizsgálata, 500 fő feletti mai mintavételek alapján (Függelék 3. alább); v.ö. Capelli et al., Current Biology, Vol. 13, 2003, és Wilson et al., PNAS, Vol. 98, 2001.

„Gorbogudonak két fia volt, Ferrex és Porrex; mikor apjuk megöregedett, viszálykodni kezdtek az örökség miatt; de Porrex, aki a törekvőbb volt kettejük közül, titkon a testvére megölését tervezte; mikor azonban ez kiderült, menekülnie kellett, és Galliába ment. Itt a frankok királyának, *Suardnak* segítségéért folyamodott, hogy visszatérhessen és háborút indítson testvére ellen; a kérése teljesült, Ferrexet megölte és seregét szétszórta" (II. 16.).

W. R. Cooper walesi szövegében[194] GoM latinizált *Subardus* neve *ssiart,* mely Coopernél Suhard, illetve azonos módon fordítja a később szereplő *Siwart, Sivard*, gall király nevét, mely GoM-nál *Suard*. Geoffrey of Monmouth tehát a saját forráskéziratában, amiből latin fordítását készítette, 1. a Subardus nevet találta, vagy 2. valami miatt, más források ismeretében így fordította a nála esetleg a walesi-ógermán Siwart alakban szereplő nevet.
Már többször igyekeztem felhívni a figyelmet a szovárd népnév jelentőségére a magyar őstörténetkutatásban, melyet valójában eddig meglehetősen elhanyagoltak, felületesen érintettek a kutatók, s csak a „finnugor" nyelvi kutatások alapján, illetve csupán a hun, illetve török kapcsolat felől közelítették meg. Holott a szuard, szovárd név minden más névnél fontosabb lehet számunkra, hiszen a 10. század közepén Constantinus Porphyrogennetus császár örökítette meg *De administrando imperio* c. művében (DAI, 38) a főrangú magyar – még „pogány" kori – követek közlését, miszerint a magyarok régi neve *Σαβαρτοιασφαλοι,* Savarti asfali volt (lovas szavárdok, szovárdok, más forrásokban szaveirek). A nevet egyértelműen említi már Ptolemaios Geográfiája a 2. században, tehát a hunok megjelenése előtt, *Σουαρδήνοι,* Suardeni, Sovardeni alakban a Tanais/Don-Meótisz környékén[195], illetve ezt megelőzően Pliniusnál szerepel a szovárd népnév a korruptabb *Sardi Scythae* alakban, szintén a Meótisz környékén[196]. Számos forrásban megjelenik a szovárd, szabir népnév, az ókori Kelet-Anatóliától, Mezopotámiától a szibériai hanti énekekig s a Szibéria névig, mely a szabirok sztyeppei, Tobol-Irtish találkozása menti városának nevéből keletkezett[197]. A szovárd népnek és névnek tehát igen hosszú története van, úgy tűnik már a bronzkor óta társai voltak a magyaroknak, amikor egy proto-indoeurópai népvándorlás során a Kaukázus, Kelet-Anatólia térségéből az Urál-hegység térségébe költöztek, s nem kizárt, hogy akár közvetlen, szkítiai őskapcsolat révén[198], akár a klasszikus történet- és földrajzi íróktól kerülhetett a jól hangzó szovárd nevünk a briton hagyományok közé.

3. Az utazók Albion szigetére érnek, ahol félelmetes óriások laknak; Corineus, híres harcos, Brutus társa, megküzd az óriások vezérével, Goemagot-tal („Gogmagog") és legyőzi

„Corineus, követve Brutus példáját, a szigetnek azt a részét, mely az övé lett, Corineának, népét Corineusoknak nevezte el (Cornwall, Cornish, Délnyugat-Anglia), melyt latinul Cornubiának hívnak, a szarvra hasonlító alakja miatt (lat. cornu = szarv), vagy a fenti név romlása miatt. Ezután találkozott az óriásokkal, melyek itt nagyobb számban éltek, mint a sziget többi részén. Közöttük volt egy leghatalmasabb szörnyeteg, melyet *Goemagotnak* hívtak, tizenkét könyöknyi volt a termete, és olyan erős volt, hogy egy tölgyfát úgy kirántott a földből, mint egy mogyoróbokrot. Egy napon, mikor Brutus ünnepséget tartott az istenek tiszteletére, a kikötőben, ahol először partot értek, ez az óriás húsz másik társával rárontott a britonokra, és szörnyű vérengzést rendeztek közöttük. De a britonok végül egyesítették erőiket, és mindet megölték,

[194] *Brut y Brittaniait*, MS LXI, Jesus College, 15. századi másolata egy elveszett, 12. századi eredetinek.
[195] Sarmatia Asiatica, V. 9, 16, közelében, a Volgától keletre a *Ματήροι,* Materoi, azaz magyarok, V. 9,17.
[196] Nat. hist. IV. 83; ld. még Z.T.Cs.: Chrestomathia Suardo-Magorica, 2005., in *Magyar őstörténeti tanulmányok*, Mikes Intl., 2010, uo. Ötezer év szabir-magyar történelem.
[197] A név megjelenik Suartuas, herul vezér nevében is, aki Konstantinápolyban telepedett le Prokopius szerint, De bello gothico, II. 15.; ez utalhat a herul vezér részleges szovárd eredetére, illetve arra, hogy a keleti germán herulok egy időben szovárd irányítás alatt állhattak; Prokopius leírja, hogy egy ütközetben ezt a vezért elhagyták a herulok; J. B. Bury, 1923., vol. 2., p. 301.
[198] Ld. alább, Nennius, 37.

kivéve Goemagot-ot. Brutus parancsot adott, hogy hagyják meg az életét, mert szerette volna látni, hogyan küzd meg vele Corineus, aki nagy örömét lelte az ilyen párviadalokban. Corineus fellelkesült, és elhajítva fegyvereit, puszta kézzel ment neki az óriásnak. Eleinte szemtől-szemben, erősen szorították egymást karjukkal, és hangosan ziháltak, de Goemagot hirtelen minden erejével összeszorította Corineust és összetörte három bordáját, kettőt a jobb oldalán, egyet a bal oldalán. Ekkor Corineus is nekigyürkőzött és összeszedve minden erejét, vállaira vette az óriást, és futni kezdett vele, amennyire a súly engedte, és futott vele a tenger felé, míg egy magas szikla tetejére ért, ahol levetette a hatalmas óriást a tengerbe, aki az éles sziklákon darabokra szakadt és vére vörösre festette a hullámokat. Azt a helyet, ahol lezuhant, Lam Goemagot-nak, 'Goemagot ugrásának' nevezik a mai napig" (I. 16.).

A walesi kéziratban *gogmagoc* szerepel az óriás neveként, de W. R. Cooper, – Manley-Popera hivatkozva – valószínűbbnek tartja, hogy ez a walesi *Gawr Madoc*, Madoc, a Nagy, vagy Hatalmas névből származik. Talán az ősi kőkörök (cromlechek, dolmenek, menhirek) miatt is hitték, hogy régen „óriások" lakták a Brit-szigeteket[199]. Itt említjük meg, hogy egy néphagyomány, mely GoM-nál nem szerepel, elbeszéli Britannia legelső benépesülésének történetét, mely – időrendileg nyilván tévesen – Diocletianusig, a római császárig megy vissza (AD 284-305). A császárnak volt harminchárom leánya, akik boszorkányok voltak. Apjuk talált nekik harminchárom férjet, hogy jó útra térítsék őket, de a lányoknak ez nem volt ínyére és legidősebb nővérük, Alba vezetésével egy éjjel, míg férjeik aludtak, elvágták azok torkát. A lányokat büntetésből kitették a tengerre egy csónakban, fél évre való élelemmel, majd hosszú és viszontagságos útjuk során egy szigethez értek, melyet a legidősebb nővérükről Albionnak neveztek el (a Fehér Sziget elnevezés inkább a doveri fehér sziklákról eredhetett). Itt letelepedtek és démonokkal hálva óriásokat szültek, akik benépesítették a vad, szélfútta szigeteket.
GoM vagy forrásai esetében tehát már megfigyelhető, hogy a walesi, briton őshagyományokba beszűrődtek a bibliai legendák, nevek, hiszen Góg és Magóg népe nemigen lehetett Albion „óriás" őslakója a britonok megérkezése előtt, hacsak nem adunk hitelt a hénoki-atlantiszi időkre visszanyúló „Óriások Könyvének", melyben az *Ohyah*, *Hahyah*, és *Mahaway* óriásnevek lehettek a forrásai a bibliai Óg, Góg és Magóg neveknek, illetve maga az atlantiszi történet a későbbi hagyományoknak[200]. A Biblia nyomán Góg és Magóg magas polcra emelkedtek: London város „védelmezői" lettek, és V. Henrik óta szobraik – utóbbi időben fűzfavesszőből font kosárbábuik – ott magasodnak a londoni polgármester minden év november második szombatján megrendezett díszfelvonulásának élén[201].

4. A hunok támadásai Skóciánál, győzelmük, majd vereségük az észak-angliai Humber-torkolatnál; később a hunok szüzeket ölnek, betörnek Britanniába, majd megfutamítják őket és Írországba mennek, de ismételten visszatérnek a skótokkal, norvégokkal, dánokkal együtt és harcolnak a britonokkal, míg ezek végleg legyőzik őket, és falat is emelnek a barbárok ellen

„… Brutusnak, feleségétől, Ignoge-tól (a görög király lányától), három híres fia volt, Locrin, Albanact és Kamber. Atyjuk halála után, ami az érkezése után 24 évvel történt, eltemették őt a városban, melyet épített (a „második Trója", London a Temzénél) s azt követően, hogy felosztotta közöttük Britain királyságát, mindegyik részt kormányzásukra bízva. Locrinnak, a legidősebbnek jutott a sziget középső része, melyet a neve után Loegriának neveztek el, Kamberé lett a Severn-folyón túli rész, melyet most Wales-nek hívnak, de amit sokáig

[199] Stonehenge walesi neve Cor y Cewr, Óriás Köre, Gyűrűje.
[200] The Book of Enoch, 6, 7, 15, 16, 69, 86, 90, ford. R.H. Charles 1906, 1912, archive.org, és W.B. Henning: The Book of Giants, *BSOAS* 1943, sacred-texts.com
[201] Lord Mayor's Show, vö. R. Goodfellow: *The History of Gog and Magog, the Champions of London*, 1819, angol népmese átirata, melyben „Londona hercegnőt" Góg és Magóg szabadítja ki egy „Humbug" nevű óriás fogságából.

Kambriának neveztek, s itt az emberek brit nyelven még ma is Kambrinak hívják. Albanact kapta az Albaniának nevezett országot, mely most Skócia. Azután hosszú ideig uralkodtak békében egymással, mikor *Humber, a hunok királya* Albaniába érkezett, és ütközetben megölte Albanactot, akinek népe kénytelen volt Locrin védelmébe menekülni. (II. 1.)
Locrin e hírek hallatán csatlakozott testvéréhez, Kamberhez, és a királyság minden seregével a hunok királyához mentek. A folyónál találkoztak, melyet most Humbernek neveznek, összecsaptak a seregeik és megfutamították a hunokat. Humber menekülése közben a folyóba fulladt, s emiatt a folyó azóta viseli a nevét. Locrin a győzelem után a zsákmányt megosztotta embereivel, megtartva magának az aranyat és ezüstöt, amit a hajókon talált, a három, csodálatos szépségű szűzzel együtt, melyek egyike Germánia királyának leánya volt, akit a másik kettővel együtt Humber elrabolt, miután romba döntötte az országukat. E leányt Estrildisnek hívták, s a szépségét nehezen lehet leírni. Sem az elefántcsont, sem a frissen hullott hó, sem a liliom nem volt hasonlítható bőrének szépségéhez. Locrin szerelembe esve nyomban feleségül vette őt…" (II. 2.)

„Dianotus (Cornwall királya), megkapva az üzenetet Conantól (aki a gallokat és aquitánokat legyőzve, feleségeket kért Dianotustól a katonái számára, hogy benépesítse az elfoglalt országot, mert nem akarta, hogy a katonák a gall nőkkel keveredjenek), összegyűjtötte minden tartományból a nemesség leányait, számra tizenegyezret, s a közrendűek közül is hatvanezret, és megparancsolta nekik, hogy menjenek London városába. Hasonképpen hajókat is rendelt minden partvidékről, hogy elvigyék a szüzeket jövendőbelijeikhez. Sokan örültek ennek az utazásnak, de nagy részük, akik jobban szerették rokonaikat és hazájukat, elégedetlen volt. Voltak olyanok is, akik talán mert nem akarták felcserélni szűzi állapotukat a házzasságra, inkább életüket is odaadták volna bármely országban, mint hogy a legnagyobb bőséget élvezzék a házasság igájában. Röviden, a legtöbbjük, akik különbnek tekintették magukat a többinél, meg akarták őrizni szabadságukat. De ekkor már a hajók fedélzetén voltak, és lefelé vitorláztak a Temzén a tenger felé. Végül, az armorikai (Bretagne) partok közelében a szélvihar szétszórta az egész hajórajt. A hajók nagyobb része elsüllyedt; azok a nők, akik megmenekültek a veszélytől, idegen szigetekre sodródtak és egy barbár nép megölte vagy szolgává tette őket. Mert Guanius és Melga kegyetlen seregének kezére kerültek. *Guanius a hunok királya* volt, Melga a pikteké, akit Gratianus (római császár, 359-383, II. Valentinianusszal) megbízott, hogy Germániát pusztítsa a tengerpart mentén. Míg barbár betöréseikkel voltak elfoglalva, rábukkantak ezekre a szüzekre, akik azokon a partokon sodródtak ki, és olyan ragyogóan szépek voltak, hogy a férfiak vadul ölelgetni kezdték őket. De a nők ellenálltak az ambronoknak, és azok erre könyörtelenül megölték nagyobb részüket. S a hunok és piktek két ördögi vezére, lévén Gratianus és Valentinianus (kelet-római császárok, I., 364-375, II., 375-383) zsoldosai, mikor megtudták, hogy Britain szigetének minden katonája idegenben van, gyorsan útrakeltek oda; és a szomszédos szigetek népeinek segítségével megérkeztek Albaniába (Skóciába). Egyesítve seregeiket, meghódították a királyságot, amely kormányzás és védelem nélkül volt, és könyörtelen pusztítást vittek végbe az emberek között. Mivelhogy, mint már említettem, Maximianus (császár, 286-305, vagy Maximinus II, 311-313, akinek anyja alán volt, ld. Litt.-Malc. 70) magával vitt minden hadrafogható ifjút, akit talált és csak a házas embereket hagyta otthon, akiknek sem ügyessége, sem fegyverei nem voltak országuk megvédéséhez. Guanius és Melga, mikor látták, hogy ezek nem képesek ellenállást tanúsítani, elkezdtek a legarcátlanabbul zsarnokoskodni, és pusztítani városaikat és vidékeiket, mintha csak birkaakolban lettek volna. E súlyos csapások hírére Maximianus elküldte Gratianus Municeps-et két légióval, ki amikor megérkezett, azon nyomban az ellenségre támadt, és a legvéresebb győzelem után átkergette őket Írországba. Telt-múlt az idő, és Maximianust megölték Rómában Gratianus barátai (Gratianust ölték meg a Magnus Maximus-féle felkeléskor); és a britonokat is, akik vele voltak, megölték vagy szétszórták…" (V. 16.)

„De amikor Gratianus Municeps meghallotta Maximianus halálhírét, megszerezte a koronát és királlyá tette magát. Azután olyan zsarnoki módon uralkodott, hogy a nép rárohant és megölte

őt. Mikor ezek a hírek eljutottak más országokba, korábbi ellenségeik (a hunok) visszatértek Írországból, és magukkal hozták a skótokat, norvégokat és dákokat (dánokat), akik tűzzel-vassal szörnyű pusztítást végeztek az egész királyságban, tengertől-tengerig, és a követek levélben fordultak Rómához, könnyek közt és alattvalói sirámokkal könyörögve, hogy űzzék el az ellenségeiket. A követek rövid idő múlva olyan sikerrel jártak, hogy a rómaiak, elfeledve a múltbeli sérelmeket, egy légiót küldtek, melyet hajóraj vitt az országukba, s itt gyorsan legyőzték az ellenséget. Végül, miután nagy sokaságot megöltek közülük, a többieket kiűzték az országból és megszabadították a szenvedő népet a kegyetlenkedéseiktől. Ezt követően parancsot adtak, hogy falat kell építeni Albania és Deira között, egyik tengertől a másikig, hogy elriassza az ellenséget és megvédje az országot." (VI. 1.).

W. R. Cooper walesi nyelvű kéziratában Humber, a hunok királya *hymyr vrenin hunawt* alakban szerepel, ami a fordító szerint vagy Hymyrt, Hunawt királyát, vagy Hymyrt, egy híres királyt jelent; GoM *Rex Hunnorum*-ra fordította. A szüzek történetében szereplő Guanius, a walesi kéziratban *Wanius brenhin hinawd*, a hunok királya, társa, Melga pedig az eredetiben a *paittio,* vagyis Poitou vagy Poitiers királya Nyugat-Galliában. A kelta mitológia néhány kutatója magát a „Guanius" nevet Gwynnel, az alvilág istenével azonosítja, vagy Gawainnal, Gunvasiusszal, Orkney királyával, míg a Melga nevet Malvasiusszal vagy Melwasszal, Izland királyával[202].
De vajon tényleg képtelenség, pusztán a krónikás nagyotmondása, szertelen fantáziálása lenne, hogy a „hunok" seregei résztvettek a vikingek hadi vállalkozásaiban, esetleg letelepedésében a Brit-szigeteken? A vikingek, főként dánok és norvégok a 8. század elejétől indulnak meg sárkányos hajóikon nyugat felé, kikötőhelyük a Humber torkolat és a „fjordokkal", öblökkel szabdalt skót, ír partvidék. Mintegy kétszáz év alatt szinte egész Északkelet-Angliát elfoglalják a dánok, letelepednek, megkeresztelkednek, saját közigazgatás alatt élnek (Danelaw), míg Skóciában, Északnyugat-Angliában és Írországban a norvég vikingek telepedtek meg (G. Jones). A viking hagyományok tehát erősek lehettek, s e hagyományokban fennmaradhatott, hogy annakidején hunok is harcoltak velük. Kelet-Európában, Attila király halála, 453 után is élnek hunok és egykori szövetségeseik, a népes ogur törzsek, akiknek fejedelmi nemzetsége rokonságban állt az Attila-dinasztiával (O. Pritsak); Kuvrat fiai a törzsek többségével nyugatabbra vándorolt a türk kazárok megjelenése hatására a 6-7. században: egy részük megalapítja Bulgáriát, egy részük a Kárpát-medencébe költözik, más részük Pentapolis (Ravenna vagy egy észak-balkáni város) közelében telepszik le (Theophanes, Nikephorus).
Vikingek és hunok, ogurok egyaránt kapcsolatban voltak, és jónéhányuk betagozódott a bizánci császári testőrségbe, hadseregbe; van adatunk arról, hogy a híres angliai dán viking főnök, Thorgil Sprakaleg egyik fia is a bizánci testőrségben szolgált, s ugyanígy számos hun parancsnok is (ld. Maenchen-Helfen, Moravcsik). Óészaki legendás elbeszélések, mint a Völsunga Saga vagy a Niebelung ének beszámolnak az ógermánok és a hunok kapcsolatairól. A kazárok is olykor kereskedtek, máskor harcoltak a rusz-varég vikingekkel (számos déli eredetű dísztárgy, fegyver, szőnyeg, motívum jutott kereskedelmi úton pl. Svédországba), s a kazárokkal szövetséges nomád törzsek átállhattak a viking oldalra is. 835-ben nagy valószínűség szerint három kazár vagy hvárezmi vezér (Küj, Scsak, Choriv) alapítja Kijevet, amely az észak-déli, kelet-nyugati kereskedelem egyik fő csomópontja lesz. Kijevet 862 körül a novgorodi rusz-vikingek két elpártolt embere, Aszkold és Dir kormányozták, a magyarok uralma alatt, de nem voltak vikingek (Povesty vremennyix let, Augsburg, 2003). Nevükből ítélhetően lehettek nomád, sztyeppei eredetűek, talán maguk is hunok, ogurok, avarok, hiszen egy korábbi, 563 júliusi adat szerint (Theophanes Confessor) volt egy Aszkéltur vagy Enszkéltur nevű uralkodó, aki népével, a „herméchiónokkal"[203], az „Óceánhoz" közel, tehát a Káspi-tenger nyugati

[202] Charles Squire, 1912, T.W. Rolleston, 1994; a brit királylány, Szt. Ursula és a kölni szüzek legendáját Kézai 13., és a Ranzanus-féle corvina is megemlíti.
[203] „Vörös hunok", perzsául, melyet örmény források kamicik heptalk-nak, vörös heftalitának mondanak; ld. a színek égtájakra vonatkoztak a kínai hagyományban, vörös = dél, fekete = észak, fehér = közép vagy nyugat, de pl. a besenyő törzs- és tartománynevek lószíneket jelentettek, DAI 37, Németh Gy., MNy 1922/6.

részénél, a Kaukázus előterében lakott, ahol az ogurok is[204]. Az Aszkéltur, Aszkold név meglepően hasonlít a későbbi moszlim szerzőknél (Ibn Hordadbeh) a Volgai Bolgárországban és Erdélyben említett eszkil, eszegel népnévhez, melyben többen a mai erdélyi székelyek őseit látják (a meótiszi ogur „kermichiónoknak" nemigen lehetett viking fejedelmük). Megint csak nem mellékesen, Geoffrey idején a magyarokat, szabirokat, ogurokat hívták „hunoknak" a krónikások.

A Geoffrey-féle História időrendben későbbi része egy másik aspektusát is elénk tárja a korai brit és a sztyeppei kapcsolatoknak. Nagyjából a Krisztus születése előtti századokra teszi Geoffrey azt a történetet, amely Fulgenius nevű cornwalli király utazását beszéli el, amikor Szkítiába megy sereget toborozni a római Severus ellen: *„És amikor annak az országnak (ti. Szkítiának) minden seregét összegyűjtötte, nagy hajóhaddal visszatért Britanniába és ostrommal bevette York várát"*(V. 2, ld. alább). Ha leszámítjuk a nyilvánvalóan téves időrendet és a meseszerű neveket, megkapjuk a szkítiai, majd pannóniai szarmaták (jazigok, marko-mannok, n.b. „Góg és Magóg" népe) megjelenését Britanniában, igaz, hogy ezek római kötelékben kerültek oda, amikor Marcus Aurelius római császár 5500 lovas szarmatát küldött 175 táján a szigetország védelmére az északabbra lakó barbárok ellen[205]. Megemlítjük, hogy a honfoglalás előtti magyarság lovasíjász csapatai az eddigi kutatások szerint, elsőként valószínűleg AD 1. században bukkannak föl nyugaton. T. Pekkanen, finn klasszika-filológus 1973-ban mutatott rá a celjei sírkövön szereplő *Mattzaris*, és Ovidius Tristia c. költeményében az al-dunai római provinciánál szereplő *Metere* népnévre, melyeket a hazai kutatás érthetetlen módon nem vett figyelembe[206].

Meglepő, és tárgyunk szempontjából bizonyító erejű lehet a kelet-ázsiai apai Q-haplocsoport nyugat-európai előfordulása, melyet nagy valószínűséggel inkább a hunok (velük keveredett alánok, gótok?)[207], mint a tatárok terjesztettek el nyugaton: Skandinávia déli részén, a délkelet-franciaországi Burgundiában, illetve a magyar Felvidéken 4% fölötti, Izlandon, az északi szigeteken (Faröer, Shetland, Orkney) és a nyugat-angliai Chester környékén 1-2% (római kori Deva, innen előkerültek szarmata lovasokat ábrázoló faragott kövek is, ld. e tanulmány végén), valamint Anglia egyéb részein, Észak- és Közép-Skóciában 0.5-1%, míg Írországban hiányzik[208].

Egyszóval, bármilyen távolinak és ködösnek tűnik a középkori Albion, nem hisszük, hogy minden valóságot nélkülözne Geoffrey of Monmouth nyilvánvalóan régi szájhagyományokon, forrásokon alapuló közlése, miszerint a „hunok" a Humber torkolatvidékén harcolhattak a britonokkal. Legfeljebb az időpontot tekinthetjük túl korainak, nevezetesen, ha „Brutus" trójai királyfiként Kr.e. 1200 körül élt, akkor a fia nyilván nem harcolhatott a hunokkal Észak-Angliában. De később, AD 8-9. században egy észak-angliai, northumbriai király harcolhatott a vikingekkel érkező hunok, ogurok lovasíjász csapataival, és lehetett olyan szkítiai-pannóniai szarmata egység is, amely szembefordult a rómaiakkal, s talán később átvitték rájuk a félelmetesen csengő hun nevet[209].

---

[204] Ld. Zakariás a sátorlakó népekről 555-ben, Kmoskó M.: Szír írók a sztyeppe népeiről; Theophanes töredéke közli, hogy a Donnál lakó *türköket*, azaz a türk alattvaló *ogurokat* régen *masszagétáknak* nevezték, s perzsa nevük a *kermichión*, ld. FHG. IV., Paris, 1868, p. 270.

[205] Dio Cassius, Epitome L., LXXI. 16., Tom. 4., p. 181-182, a. C. 174, T. Sulimirski: The Sarmatians, 1970, p. 175, ld. Littleton-Malcor: From Scythia to Camelot, 2004, az Arthur-mondakör alán, szarmata elemeiről.

[206] The Oldest Relationship between the Hungarians and Sarmatians, *Ural-Altaische Jahrbuch*, 45; Harmatta J. utalt Pekkanenre, de sajnos meglepően felületes módon, és kb. 30 év múlva, ld. A magyarok nevei a görög nyelvű forrásokban, in *Honfoglalás és nyelvészet*, 1997, és A Volgától a Dunáig, *MNy*, 2001/1.

[207] V.ö. Littleton-Malcor, p. 61-69, és Kézai 11.

[208] Jelentősebb Q-zárvány található Dél-Szicíliában, ahová szintén a normannokkal vagy a hunokkal korábban keveredett szarmata-alánokkal, vagy esetleg arabokkal kerülhetett; természetesen a haplocsoportok nem „egyenként" vándorolnak, hanem egy népesség a domináns markere mellett más géntípusokat is magával hozhat.

[209] A 'hun' szó ma is barbár hódítót jelent az angol nyelvben, az I. világháborúban a németeket is így nevezték.

5. Fulgenius, Cornwall királya (Porrex unokája GoM szerint) Szkítiába megy, hogy sereget gyűjtsön a Britanniában kormányzó római szenátor, Severus ellen

„Fulgenius, amikor már képtelen volt ellenállni (Severusnak; Septimius S., római császár, AD 193-211, galliai hadjáratot is vezetett, II. Severus, 305-307), útnak indult *Szkítiába*, hogy a piktek segítségét kérje hatalomra kerüléséhez. S amikor összegyűjtötte annak az országnak minden haderejét, nagy hajórajjal visszatért Britanniába és elfoglalta Yorkot. Ahogy ezek a hírek elterjedtek országszerte, a britonok legnagyobb része elhagyta Severust, és átállt Fulgeniushoz" (V. 2.).

Meglepőnek tűnik, hogy a rómaiakkal zajló összeütközésben a britonok „Szkítiából" hoznak sereget. Itt szó lehet a Szkítia név toposzként való használatáról, melyet a briton krónikások, s különösen már a franko-normann hódítás (1066) utáni keresztény szerzők, átvehettek a klasszikus íróktól, akik Kr.e. 7-6. század óta rendszeresen beszámoltak az északi Szkítiából érkező fenyegető, barbár veszélyről, a lovas szkítákról, szakákról, masszagétákról. W. R. Cooper walesi kéziratában a *sseithia* az eredeti név, melyet néhányan Svetiával is azonosítottak, de a szövegkörnyezet alapján a fordító szerint Írországról van szó, melyet gyakran Scotiá-nak neveztek, s ezt korrupt alakban Scythiá-nak is írhatták. Ám maguk az írek egyenesen Szkítiát tartották eredeti hazájuknak[210], tehát Szkítia emlékezete élt a Brit-szigeteken jóval a szászok, normannok előtt.
Nennius, a Historia Brittonum-ban azt írja, hogy *„sok nemes születésű szkíta élt Egyiptomban, akiket elűztek onnan"* (15.), ami a szkíták elő-ázsiai betöréseinek és kivonulásának emlékére utal, mely a Kr.e. 7-6. században történt; ennek során várost is alapítottak a Jordán partján, Scythopolist, a mai Beth Shean környékén, majd a Fekete-tenger északi partvidékén és a pusztákon telepedtek meg. Nennius megemlíti azt a közkeletű ókori hagyományt is, hogy a bibliai Jáfet *„második fiától, Magogtól származtak a szkíták és a gótok"* (18), továbbá elmondja, hogy a briton Vortigern *„követeket küldött Szkítiába, ahol számos harcias csapatot összegyűjtve, tizenhat evezős hajóval tértek vissza"*[211]. Mindezek a névhasználati, történeti valószínűtlenségek lehetnek ugyan a középkor legendás pongyolaságai, átvételei, mindenesetre nem zárhatjuk ki teljesen a Szkítiával és népeivel való egykori reális kapcsolatok homályos emlékének hatását, hisz nemcsak találgatásaink vannak e kapcsolatokról.

Epilógus

A nevek, mint Subardus, Suard (Suhard), a hunok, Szkítia, a kisázsiai istennő és a szarvas-áldozat említése, egyértelműen sztyeppei, ősvallási elemei a Brit Históriának, s nekünk, magyaroknak egészen közeli, „őshazai" tájakat, emlékeket idéznek. Ma már végülis kideríthetetlen, hogy pontosan honnan és miért kerültek bele ezek a nevek, történetek Geoffrey of Monmouth krónikájába és az ő korábbi forrásaiba, de az kétségtelennek látszik, hogy valamilyen alappal bírt a szerepeltetésük, ha másért nem, a népeink, hunok és szovárdok, *n.b.* ősmagyarok hírének köszönhetően, amely a középkorban eljutott Britanniába is, méltónak bizonyulva arra, hogy a később nagy jelentőségre emelkedett szigetország népének legendás hagyományaiban megjelenjenek, nem is annyira érintőlegesen. Talán ezeknek az összefüggéseknek az ismerete késztette Burne-Jones-t, a preraffaelita festőt, hogy a The Last Sleep of Arthur in Avalon című képére odafesse a magyar Szent Koronát.

* * *

[210] Ld. Cooper i.m. 280. lábj., v.ö. GoM, IV. 17., Rodric, a piktek királya nagy flottával jött Szkítiából Britannia északi részébe, és Giraldus Cambrensis: *Topographia Hibernica*, III. 3, a harmadik ír bevándorlási hullám Szkítiából érkezett.
[211] I.m. 37.; *Six Old English Chronicles,* 1848.

Z. Tóth Csaba: *„Ancient Magyars" in the English Legendary? – The British History of Geoffrey of Monmouth and Some Relations with the Orient,* 2011.09.29. (virtus.hu, 2012 tavaszig) A címlapon: szkíta-szarmata-alán típusú sárkányos zászló egy arthur-i ütközet ábrázolásában (Suite Vulgate, Paris, BNF, fr. 95., és London, BL Add. 10292, ld. bővebben Littleton-Malcor, 2005). A sárkányos zászló a történeti források szerint először a szkítáknál jelenik meg, későbbi használatát a keltáknál indokolhatta Arthur apjának, Uthernek „Pendragon" neve is, ami Sárkányfiat jelent. Wales és Wessex lobogóján, vagy a bayeaux-i kárpiton is szerepel a vörös sárkány ábrázolása.

Bibliográfia:

The British History of Geoffrey of Monmouth, A. Thompson 1718-as fordítása, J. A. Giles javításában, London, 1842., books.google.hu

Brut y Brittaniait, The Chronicle of the Early Britons, ford. W. R. Cooper, 2002, ldolphin.org

Six Old English Chronicles. ed. J. A. Giles. London: Henry G. Bohn, 1848. (Nennius: fordham.edu)

Giraldus Cambrensis: *Topographia Hibernica* (lat.), ed. J. F. Dimock, 1867. (ford. T. Forester, 2000)

Celtic Myths and Legends, Charles Squire, 1912, és T.W. Rolleston, 1994.

Gwyn Jones: *A History of the Vikings*, Oxford, 1984.

Dionis Cassii Cocceiani, *Historia Romana,* ed. Ludovici Dindorfii, Lipsiae, 1864.

C. Plinii Secundi Naturalis Historiae, ed. Ludovicus Ianus, Lipsiae, 1854.

Claudii Ptolemai Alexandrini Geographia, ed. C. F. A. Nobbe, Lipsiae, 1845.

T. Pekkanen: *The Oldest Relationship between the Hungarians and Sarmatians,* Ural-Altaische Jahrbuch, 45. (1973)

Procopius: *History of the Wars*, Books I-II., trl. H. B. Dewing, London - New York, 1914.

Constantinus Porphyrogennetus: *De thematibus et De administrando imperio,* CSHB, Bonn, 1840.

Povesty vremennyix let, Im Werden Verlag, Augsburg, 2003.

Ammianus Marcellinus történeti könyvei I-II., ford. Pirchala Imre, Bp., 1913-1917 (Róma története, 1993)

Nartok, Kaukázusi hősmondák, L'Harmattan, Bp., 2009.

C. Scott Littleton – L. A. Malcor: *Szkítiától Camelotig,* Nyíregyháza, 2005.

T. Sulimirski: *The Sarmatians*, Southampton, 1970.

Gary Beckman: *„My Sun-God"*, Melammu Symposia III, Ravenna, 2002.

Dominik Bonatz: *The Iconography of Religion in the Hittite, Luwian and Aramaean Kingdoms*, 2007.

Wolfgang Fauth: *Sonnengottheit und 'Königliche Sonne'*, Ugarit Forschungen, 11 (1979).

R. W. Rogers: *A History of Babylon and Assyria*, 1900 (aina.org)

William Hayes Ward: *The Seal Cylinders of Western Asia*, Washington, 1910 (archive.org)

J. B. Bury: *The History of the Later Roman Empire,* I-II., 1923.

L. Koryakova-A.V. Epimakhov: *The Urals and Western Siberia in the Bronze and Iron Age*, 2007.

V. V. Ivanov: *Comparative Notes on Hurro-Urartian, Northern Caucasian and Indo-European*

O. Pritsak: *Die Bulgarische Fürstenliste,* 1955., —*The Hun Language of the Attila-Clan,* in Harvard Ukrainian Studies, VI/4, 1982.

A magyarok cselekedetei (Gesta Hungarorum), Anonymus és Kézai Simon krónikája, Bp., 1999.

Z. Tóth Csaba: „Vadat űzni feljövének" – a termékenységistennő ősi kultuszai és honfoglaláskori művészetünk, *Hitel*, 1999/5; Az „Arany Anya" szobrának szibériai legendája és eredetének néhány kérdése, in *Magyar őstörténeti tanulmányok*, Mikes International, The Hague, 2010, — Genetikai „rokonságok" napkelettől napnyugatig, *Mikes Intl.*, 2011/2, —Az istennő keresése, in *Restitutio Historiae Veterum Magarii*, 2011. issuu.com

Az Arthur-legenda egyik csatajelenete (*Suite Vulgate*), ahol a miniatúrafestő a zászlót egy „magyaros” piros-fehér-zöldben vagy az ír trikolor színeiben jelenítette meg

Geoffrey of Monmouth Brit Históriájának lehetséges magyar őstörténeti vonatkozásai

(The British History of Geoffrey of Monmouth, A. Thompson, J. A. Giles, 1842. nyomán összeállította: *Z. Tóth Csaba,* 2011)

BRUTUS
trójai herceg, Aeneas dédunokája, Britannia első királya; mielőtt nyugatra indul, ***Dianának áldoz Leucas szigetén;*** az áldozati csészében bor és ***fehér szarvas*** vére van, melyet a tűzbe önt, és fohászkodik, hogy az istennő közölje, merre vezet útjuk; az istennő a szertartás után álmában megjelenik Brutusnak s elmondja neki, hogy egy nyugati szigeten fog letelepedni népével (I. 11); így is lesz, s a szigetet, melyet korábbi nevén Albionnak hívtak, saját magáról Britain-nek, British-nek nevezi el; Ignoge-tól, egy görög királylánytól, három fia született:

CORINEUS
Brutus társa, híres harcos, Cornubia, másképp Cornwall első királya; útban nyugat felé, Aquitániában megküzd ***Subardus*** „konzullal" és háromszáz emberével, akiket legyőz (I. 13); az Albion nevű szigetre érve megküzd Goemagot v. ***Gogmagog*** nevű óriással, a szigeten élő óriások vezérével és leveti egy szikláról, melyet Lamnagot-nak, „Goemagot ugrásának" neveztek el (I. 16, jelenleg Haw, Plymouthnál)

LOCRIN, aki Loegria nevű országrész ura lett; megölte ***Humber-t, a hunok királyát***, akiről elnevezték az észak-angliai Humber-folyót (II. 2)

ALBANACT, aki az Alba nevet adta Skóciának, ahol uralkodott, míg megjelent ***Humber, a hunok királya,*** és csatában megölte (II. 1)

KAMBER, Cambria királya

Locrin későbbi leszármazottai: **FERREX** és **PORREX**, utóbbi összeesküvést sző testvére ellen, de leleplezik és a frank királyhoz, ***Suard-hoz*** menekül, ahol sereget gyűjt testvére ellen (II. 16)

Guanius, a hunok királya és a tizenegyezer szűz története (V. 16); a hunok kegyetlen serege Germániát és a partvidéki népeket pusztította, míg Maximianus két légióval Írországba üldözte őket; innen ismét betörnek Britanniába, skótokkal, norvégokkal, dánokkal együtt (VI. 1)

FULGENIUS, Cornwall királya ***Szkítiába*** megy sereget gyűjteni a római szenátor, Severus ellen, s amikor összegyűjtötte **Szkítia *minden* seregét**, nagy flottával visszatért Britanniába és bevette Yorkot (V. 2)

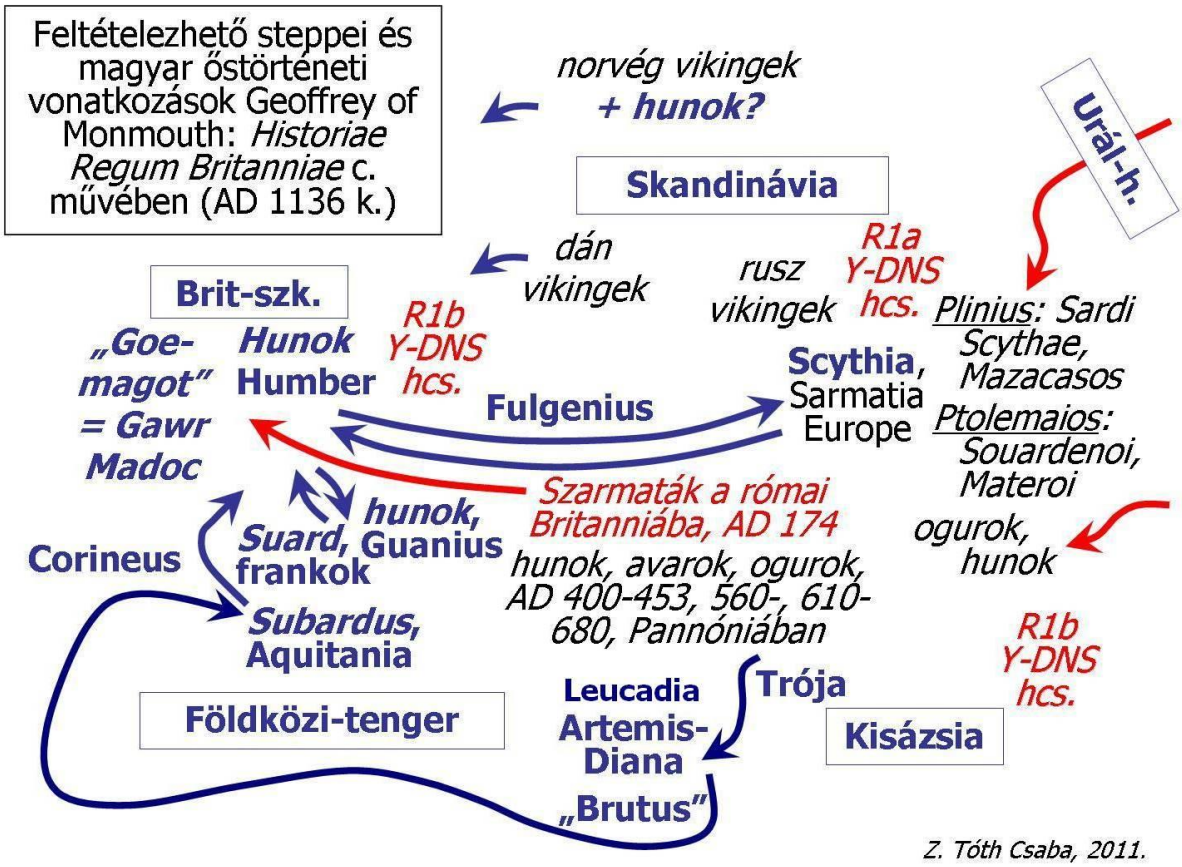
Feltételezhető steppei és magyar őstörténeti vonatkozások Geoffrey of Monmouth: *Historiae Regum Britanniae* c. művében (AD 1136 k.)
norvég vikingek
+ hunok?
Skandinávia
Urál-h.
dán vikingek
rusz vikingek
R1a Y-DNS hcs.
Brit-szk.
R1b Y-DNS hcs.
Plinius: Sardi Scythae, Mazacasos
„Goe-magot" = Gawr Madoc
Hunok Humber
Scythia, Sarmatia Europe
Ptolemaios: Souardenoi, Materoi
Fulgenius
Szarmaták a római Britanniába, AD 174
hunok, Guanius
Suard, frankok
Corineus
ogurok, hunok
hunok, avarok, ogurok, AD 400-453, 560-, 610-680, Pannóniában
Subardus, Aquitania
R1b Y-DNS hcs.
Földközi-tenger
Leucadia
Trója
Artemis-Diana
Kisázsia
„Brutus"
Z. Tóth Csaba, 2011.

Függelék 1.

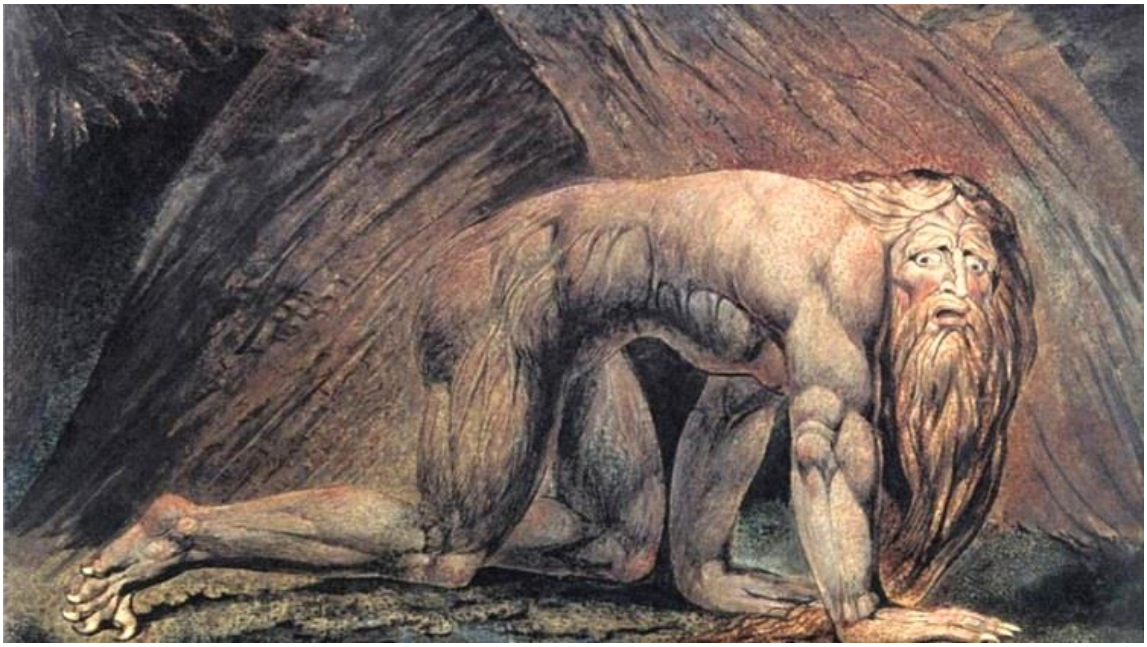

Óriások Könyve

(*Book of Giants*, Holt-tengeri Tekercsek, 4Q203, 1Q23, 2Q26, 4Q530-532, 6Q8)

Bevezetés és kommentár

Amennyire ismert volt Énóch pátriárka a régiek számára, olyannyira ismeretlen a mai Biblia-olvasóknak. Énóchról a Genezis könyve az életkorán kívül (365 évesen halt meg) csupán annyit közöl, hogy „Istennel járt", majd „eltűnt, mert Isten magához vette" (Gen. 5,24.). Ez a rendkívüli élet és befejezése Énochot különlegessé tette, legendák alakultak ki körülötte.

Énóchról már az ókorban számos legendát összegyűjtöttek. A legfontosabb és legrégebbi ilyen gyűjtemény az „Énóch Könyve", mely több mint száz fejezetet foglal magában. Ez a mű teljes egészében fennmaradt (bár csupán etióp nyelven), és a júdaizmus jelentős forrását alkotja az időszámításunk előtti utolsó századokban. Az Énóch-könyv számos, majdnem teljes példányának maradványait megtalálták a Holt-tengeri Tekercsek között, és egyértelmű, hogy bárki is gyűjtötte össze a tekercseket, ezt a művet különlegesen fontosnak tekintette. Az etióp gyűjtemény öt fő részét egy kivételével megtalálták a tekercsek között. De még érdekesebb a tény, hogy korábban ismeretlen vagy kevéssé ismert egyéb szövegeket is találtak Énóchhal kapcsolatban Kumránban, melyek közül a legfontosabb az *Óriások Könyve*.

Énóch a Vízözön előtt élt, abban az időben, amikor a világ, a régiek szerint, nagyon más volt. Az emberek sokkal tovább éltek, pl. Énóch fia, Methuselah, 969 évesen halt meg. Egy másik különbség volt, hogy angyalok és emberek szabadon érintkezhettek, olyannyira, hogy néhány angyal gyermeket nemzett a földi nőkkel. Ezt a tényt szűkszavúan közli a Genezis könyve (6,1-4.), míg más történetek ebben látják a romlás forrását, amelyre büntetésként jött a nagy vízözön. Énóch Könyve szerint az angyalok és emberek keveredése Shemihazától eredt, a gonosz angyalok vezetőjétől, aki 200 másik angyalt a nőkkel való közösülésre csábított. Ezekből a természetellenes egyesülésekből születtek az óriások, melyek több mint 10 m magasak voltak. A gonosz angyalok és az óriások zsarnoki uralmat gyakoroltak az emberek felett, és gonosz cselekedetekre tanították őket. Ezért Isten elhatározta, hogy bebörtönzi az angyalokat az utolsó ítéletig, és vízözönnel pusztítja el a földet. Énóch közbenjárt a mennyben a bukott angyalok érdekében, de sikertelenül (1 Énoch 6-16).

Az Óriások Könyve újrameséli ezt a történetet, és részletezi az óriások tevékenységét, különösen Shemihaza két gyermekével, Ohyával és Hahyával kapcsolatban. Mivel nincs teljes kézirata az Óriások Könyvének, a pontos tartalma további kutatás tárgya. A meglévő töredékek tartalmának legnagyobb része az óriások álmairól szól, és Énóch erőfeszítéseiről, hogy értelmezze azokat, és közbenjárjon Istennél az óriások érdekében. Sajnos kevés maradt meg az óriások egyéb szerepléséről, de valószínű, hogy ezek a történetek, legalábbis részben, az ősi, közel-keleti mitológiából származtak. Így az egyik óriás neve Gilgames, a babiloni hős, aki a híres eposzban szerepel, mely az i.e. 3. évezredből származik. — Ford.: Z.T.Cs.

Forrás: www.gnosis.org, Wise-Abegg-Cook: *The Dead Sea Scrolls: A New Translation*, Harper, San Francisco, 1996, pp. 246-250. Ld. még a töredék felfedezője és első megfejtője J.T. Milik: *Turfan et Qumran*, Göttingen, 1971, 117-127, uő: *The Books of Enoch*, 1976, vmint James VanderKam: *The Enoch Literature*, James R. Davila: *Summary of the Book of Giants*, és W.B. Henning: *The Book of Giants*, BSOAS, Vol. XI, Part 1, 1943, pp. 52-74. (a kumráni és a manicheus kéziratok kapcsolatáról, melyekben egyaránt szerepel Gilgames neve is), ill. Encyclopedia Iranica, *Giants, Book of* címszó, és *Book of Enoch*, ford. R.H. Charles, 1912, www.archive.org. Vö. a kumráni Ohya, Hahya, Mahaway vagy Mahway nevek a bibliai Óg, Góg, Magóg nevek eredeti alakjai, Z. Tóth Cs.: Sárkánylovaglás, előadásvázlat, *Acta HHT*, 2021. (A ford.)

Óriások Könyve

Összefoglalás az angyalok alászállásáról, akik egyaránt hoznak tudást és pusztulást. Vö. Gen. 6,1-4.

1Q23 Frag. 9 + 14 + 15 — 2 [...] ismerték a [...] titkait 3 nagy volt a [...bű]n a földön [...] 4 [...] és megölték az embereket [...] 5 óriásokat [...nemzettek] [...]

Az óriások felfalják a föld terményeit.

4Q531 Frag. 3 — 2 [...mindent, amit a] föld termett [...] [...] a nagy halat [...] 14 [...] mindent, ami az égben élt [...] 15 a föld [...gyümölcsét] és mindenféle magot és minden fát [...] 16 [...] állatokat és szárnyas lényeket ... [minde]n csúszómászót a földön, és őrködtek mindenek fölött [...] 8 [...mind]den durva cselekedetet és [...] megnyilvánulást [...] 19 [...] hímmel és nősténnyel, és az emberek között [...]

A kétszáz angyal állatokat választott, melyekkel természetellenesen cselekedtek, s feltehetőleg az emberekkel is.

1Q23 Frag. 1 + 6 — [...kétszáz] 2 öszvért, kétszáz szamarat, kétszáz ... kost a] 3 nyájból, kétszáz kecskét, kétszáz mezei [...állatot] 4 minden fajtából, mindenféle [madár...] 5 [...] közösülésre [...]

A démoni romlás következménye erőszak, eltévelyedés és szörnyszerű lények megjelenése lett. Vö. Gen. 6,4.

4Q531 Frag. 2 — [...] bemocskolták [...] 2 óriásokat és szörnyeket [...nemzettek] [...] 3 [...] nemzettek, és az egész [földet romlottá...] tették 4 [...] vérrel és a [...] keze által 5 [óriásoké] melyek nem elégedtek meg azokkal, és [...] 6 [...] és felfaltak számosakat [...] 7 [...] 8 [...] a szörnyek megtámadták.

4Q532 Col. 2 Frags. 1-6 — 2 [...] hús [...] 3 minde[n ...] szörny [...] lesz [...] 4 [...] felemelkedének [...] híjával az igaz tudásnak [...] mert [...] 5 [...] a föld [romlottá vált ...] hatalmas [...] 6 [...] meglátták őket [...] 7 [...] az angyalok [...] 8 [...] végül eltörlik őket és elpusztulnak [...] 9 [...] nagy romlást okoztak a [földön...] [...nem] elég nekik [...] lesznek

Az óriások nyugtalankodni kezdenek az álmaik és látomásaik miatt. ***Mahway****, Barakel angyal titáni fia beszámol óriástársainak az első álomról, melyben egy táblát lát, amely elmerül a vízben. Mikor újra felbukkan a vízből, a rajta lévő nevek eltűntek, három név kivételével. Az álom nyilvánvalóan a vízözön pusztítását jelképezi, melyből csak Noé és fiai menekülnek meg.*

2Q26 — [...] elárasztották a táblát víz[zel ...] 2 [...] a víz elborította a [táblát ...] 3 [...] kiemelték a táblát a [...] vizéből

Az óriás a többiekhez megy és megtárgyalják az álmot.

4Q530 Frag.7 — [...ez a látomás] átok és szomorúság. Én vagyok az, aki tanúskodik 2 [...] a számkivetettek egész csapata, hogy elmegyek [...]hoz 3 [...meggyilkol]tak [szellemei] siránkoznak gyilkosaik miatt, és sírásuk felszáll 4 [...] hogy mind meghalunk és vége lesz ennek [...] sokat, és aludni fogok, és […] 6 [...] lakóhelyemre; a látomás és a [...] is […] megnyitotta az óriások gyűlését 8 [...]

6Q8 — [...] Ohya, és mondta Mahway-nak [...] 2 [...] remegés nélkül. Kitől való mindez a látomás, testvér[em]? 3 [...] Barakel, atyám, volt velem. 4 [...] Mielőtt Mahway befejezte a mondandóját, amit [látott...] 5 [...mondta] neki, Most csodákat hallottam! Ha egy meddő nő életet ad [...]

4Q530 Frag. 4 — 3 [Erre] Ohya mondta Ha[hyának ...] 4 [...eltörlik] a föld színéről és [...] 5 [...a föld]et. Amikor 6 [...] könnyeztek [az óriások...] előtt

4Q530 Frag. 7 — 3[...] a te erőd [...] 4 [...] 5 Erre Ohya [mondta] Hahyának [...] Ő azt válaszolta, Ez nem miattunk van 6, hanem Azaiel miatt, mert ő tette [...] az angyalok [gyermekei] 7 az óriások, és nem hagyják, hogy egy is elvesszen [...] nem leszünk alávetve; van erőtök [...]

Az óriások felismerik a mennyei erők elleni harc hiábavalóságát. Először Gilgames emelkedik szólásra.

4Q531 Frag. 1 — 3 Óriás [vagyok...], és a karom hatalmas ereje által és a saját nagy erőmből 4 [...bár]melyik halandó, és háborút indítottam ellenük; de nem vagyok [...] képes megállni ellenük, az ellenségeim miatt 6 [...] laknak a [menny]ben, és a szent helyeken. És nem 7 [...ezek] erősebbek, mint én. 8 [...] a vadállatok közül jöttek, és a vadember hívott [engem]. 9 [...] Ekkor Ohya mondta neki, Egy álom szállt rám [...] szemeim alvása [elmúlt], engedte látni a látomást. Most tudom, hogy [...]ról 11-12[...] Gilgames [...]

Ohya látomása egy fáról, amelynek gyökereit kitépték, kivéve három gyökeret; a vízió értelme ugyanaz, mint az elsőé.

6Q8 Frag. 2 — 1 három gyökere [...] [míg] én [figyeltem] jöttek [...vitték a gyökereket] 3 ez a kert, mindet közülük, és nem [...]

Ohya próbálja elkerülni a látomások jelzéseit. Fent azt állította, hogy ezek csak Azazel angyalra vonatkoznak, itt pedig azt sugallja, hogy a pusztulás csak a földi uralkodókat érinti.

4Q530 Col. 2 — 1 lelkünk halálával kapcsolatban [...] és minden társa, [és Oh]ya elmondta nekik, amit Gilgames mondott neki 2 [...] és azt mondta [...] [...] az átkozott vezető az uralkodó 3 és az óriások örültek a szavainak. Ekkor sarkon fordult és elment [...]

További álmok kínozzák az óriásokat. Ezek részletei homályosak, de rosszat jósolnak nekik. Az álmot látók először a szörnyekkel, majd az óriásokkal beszélnek.

Ekkor közülük kettőnek voltak álmai 4 és szemeik alvása eltávozott tőlük, és felébredtek és jöttek […hoz, és elmondták] az álmaikat a [társaik], a szörnyek [gyűlésén] 6 Álmom[ban...] ezt láttam egész éjszaka 7 [és volt egy kert...] kertészek és ezek öntöztek 8 [...kétszáz fa és] nagy gyökerek jöttek ki a gyökereik közül 9 [...] az összes víz, és a tűz mindent elégetett 10 [a kert...] Elmentek az óriásokhoz és elmondták nekik 11[az álmot...]

Néhányuk javasolja, hogy Énoch fejtse meg a látomást.

[...Énochhoz] az írástudóhoz, és ő megmagyarázza nekünk 12 az álmot. Erre a társa, Ohya kijelentette az óriásoknak, 13 Nekem is volt egy álmom az éjjel, ó, óriások, és, íme, a Menny Ura jött le a földre 14 [...] és ez az álom vége. [Erre] minden óriás [és szörny] félni kezdett 15 és hívták Mahwayt. Ő odajött és az óriások kérték, hogy menjen Énochhoz 16 [az írástudóhoz]. Azt mondták neki, Menj [...] neked, hogy 17 [...] hallottad a hangját. És ő azt mondta neki, Ő fogja [...és] megmagyarázza az álmokat [...] **Col. 3** 3[...] meddig élhetnek az óriások. [...]

Egy kozmikus utazást követően, Mahway Énochhoz érkezik és előadja kérését.

[...felrepült a levegőbe] 4 mint a viharos szél, és repült a kezeivel, mint egy s[as... maga mögött hagyta] 5 a lakott világot és átkelt a Pusztaságon, a nagy sivatagon [...] 6 és Énoch látta és üdvözölte őt, és Mahway mondta neki [...] 7 ide-oda másodszor Mahwaynak [...Az óriások várják 8 a szavaid, és a föld minden szörnyetege. Ha [...] elfogadják [...] 9 napjaitól [...] az ő [...] és felvétetnek [...] 10 [...] megtudnánk tőled az értelmüket [...] 11 [...kétszáz f]a melyek a mennyből [szálltak alá...]

Énoch visszaküld egy táblát, rajta az ítélet szigorú üzenetével, de a megbánás reményével.

4Q530 Frag. 2 — Az írástudó [Énoch...] 2 [...] 3 egy második táblát, melyet [Énoch] kül[dött...] 4 Énoch, a írástudó kezeírásával [...a Nagy] és szent [Isten nevében] 5 Shemihazának és minden [társának...] 6 tudjátok meg, hogy nem [...] 7 és a dolgokat, melyeket tettetek, és a ti feleségeitek [...] 8 ők és fiaik és [a fiaik...] feleségei 9 a fajtalankodásaitokkal földön, és legyen rajtatok [...és a föld panasza felkiált] 10 és vádol titeket és gyermekeitek tetteit [...] 11 az ártalmas tetteitek, melyeket elkövettetek [...] 12 míg Rafael érkezik, íme, a pusztulás [jön, a nagy vízözön, és minden élőt elpusztít] 13 és mindent ami a szárazföldön és a tengerben van. És ez a jelentése [...] 14 rajtad a gonoszságért. De most, eloldódik a kötelék, mely [a gonoszhoz kö]t 15 és imádkozz.

Egy töredék részletez egy látomást, melyet Énoch látott.

4Q531 Frag. 7 — 3 [...nagy félelem] ragadott meg engem, és arcomra estem; hallottam a hangját [...] 4 [...] az emberek között lakott, de nem lett hasonlatos hozzájuk [...]

http://www.gnosis.org/library/dss/dss_book_of_giants.htm

Ford.: Z.T.Cs.

Függelék 2.

Góg és Magóg, mint „London védelmezői”?

Meglepő lehet nekünk, magyaroknak, akiket a bibliás középkor óta „Góg és Magóg népének”, „Isten ostorainak” tartottak, hogy London „őrzői” az ottani hagyomány szerint éppen „Góg és Magóg” lenne. A vad óriások emlékét Geoffrey of Monmouth Brit Históriája tartotta fenn[1], azonban William R Cooper és más kutatók valószínűsítik, hogy a brit hagyomány Góg és Magóg nevei a walesi/kümri *Gawr Madoc*, ’Madoc, a Nagy’ vagy ’Hatalmas’ elnevezésből, egy britonok előtti walesi őslakó nevéből származnak[2], s ezt a nevet moshatta egybe a bibliai Góg és Magóg népeivel a keresztény-latin középkor. Mindenesetre London polgármesterének hagyományos díszfelvonulásán V. Henrik óta majd’ 500 éven át látható volt Góg és Magóg szobra a menet élén, ma pedig a Guildhallban, a városházán posztolnak, s a felvonuláson fűzfavesszőből font hatalmas kosárbábuk helyettesítik őket.

Az alábbiakban rövid ismertetőt olvashatunk a szobrokról, legendájukról a *Lord Mayor’s Show* honlapja nyomán. Az angolok példásan fenntartják a saját hagyományaikat, bár ma már távolságtartóan kezelik őket, különösen más népekkel kapcsolatban, így nem említenek bennünket, magyarokat a Góg és Magóg nevek kapcsán, akik voltaképpen e nevek örökösei vagyunk a szkítákkal, hunokkal és más, pusztai lovasnomádokkal együtt. Az ismertetőhöz és angolosan hűvös „anti-mitológiai” fejtegetéseihez részünkről annyit tennénk hozzá, hogy a hagyományt és a történelmet is komolyan lehet és kell venni, a különféle legendás, mesés elemek élő igazságtartalmát is meg lehet találni. Sőt a modern genetika egyenesen alátámasztani látszik az Európa benépesüléséről szóló korai legendákat, a britek, franciák „Trójából”, azaz Kisázsiából érkezését, míg a kelták, piktek részint őslakóknak tekinthetők. A történettudomány feladata, hogy ne vigye bele a kutatásba a modern előítéleteket, legyenek akár tudományosak vagy politikai színezetűek. Különbséget lehet és kell tenni a hagyomány valódi tartalma, és a „túl mai” nézetek között, melyek a „józan ész” iránti tiszteletből, vagy sokszor épp „hagyománytiszteletből” kidobják az ablakon a régmúlt idők emlékeit vagy az alapos, sokrétű kutatás lehetőségét, és csak azt akarják észrevenni, ami az előfeltevéseket erősíti. Meggyőződésünk, hogy sem az igazi tudománynak, sem egyetlen nemzetnek nincs szüksége sem a kegyes, sem a „kegyetlen” ferdítésekre, melyek csak aláássák a valóság helyes megismerését, a nemzeti önismeretet, a népek közötti összhang lehetőségét.

A középkori, biblikus tévedések ellenére, látva a londoniak rokonszenves hagyományőrzését, bizony nem ártana nekünk is meghonosítani a kereszténység előtti hagyományainkat ápoló, felelevenítő nagy, színes felvonulásokat, őseink, népmeséink, sárkányölő mitológiánk alakjainak színes szobraival, őstörténelmünk fontosabb jeleneteivel, szereplőivel, s a településeinknek is lehetne egy-egy „pogány védőszentje”, a keresztény mellett, hogy élőbb, közvetlenebb legyen a magyar őshagyomány, és újra megtanuljunk igazi, felszabadult, művelt, az őskultúránkat szeretettel és vidámsággal hirdető, magabiztos magyarok lenni.

Z. Tóth Csaba

1 Geoffrey of Monmouth: *The British History*, A. Thompson, J. A. Giles, London, 1842, I. kötet, 16. fejezet, „Goëmagot” (Sebastian Evans, 1904, újabb kiadás Cambridge, Ontario, 1999). Monmouth a britek „Anonymusa” volt, az Arthur- és Merlin-legendák és olyan nevek fenntartója, mint Subardus Aquitániában, Suard, frank király, vagy Guanius és Humber, „hun” királyok nevei, s szerinte az utóbbiról nevezték el a kelet-angliai Humber-folyót és hosszú, fjordszerű torkolatát, melyről Northumbria is a nevét kapta. E régi közlések, ha nem középkori nagyotmondások, melyek gyakran előfordultak akkoriban is, felvetik, hogy a mi szavárdjainknak, hunjainknak nemcsak a híre jutott el a ködös Albionba, a 4-7. századokban. Vö. Z. Tóth Csaba: „Ősmagyarok” az angol legendáriumban?, 2011. (www.virtus.hu, 2012 tavaszáig)

2 The Chronicle of the Early Britons, ford. Wm R Cooper, 2002. (www.ldolphin.org), 12. századi kézirat 15. századi másolata, vö. Manley Pope: A History of the Kings of Ancient Britain. Simpkin, Marshall & Co. London, 1862.

A londoni Lord Mayor Show rövid története

Góg és Magóg, vagy néha Gogmagog és Corineus, a régi angol utcai látványosságok pogány óriásai voltak és eredetük Britannia hajnalának ősi legendáiban gyökerezik. A történet Diokleciánusz római császárig megy vissza, akinek harminchárom leánya boszorkány volt. A császár talált nekik harminchárom férjet, hogy jó útra térítsék őket, de a lányoknak ez nem volt ínyére, és legidősebb nővérük, Alba vezetésével egy éjjel, míg férjeik aludtak, elvágták azok torkát. Büntetésből kitették őket a tengerre egy csónakban, fél évre elegendő élelemmel, majd hosszú és viszontagságos útjuk során egy szigethez értek, melyet a legidősebb nővérükről Albionnak neveztek el. Itt letelepedtek és démonokkal hálva óriásokat szültek, akik benépesítették a vad, szélfútta szigeteket.

Egy idő múlva Brutus, a trójai Aeneas dédunokája, különféle bonyodalmak közepette elérte ugyanezeket a szigeteket. Ő is magáról nevezte el őket, így keletkezett a Britain, British, brit név. Vele jött egy kiváló harcos és bajvívó, Corineus, aki megküzdött az óriásivadékok vezérével, akit egy magas szikláról lehajítva megölt. Az óriást hívták Gogmagognak, és a sziklát, melyről lezuhant, Lamgoemagot-nak, „Gógmagóg ugrásának" nevezték el. Corineus jutalmul megkapta a sziget nyugati részét, melyet róla neveztek el Cornwallnak, Brutus pedig kelet felé ment és megalapította Új Trója városát, amelyből London létrejött.

Brutus története megtalálható Geoffrey of Monmouth 12. századi Historia Regum Brittaniae (Britannia története) című munkájában, s a képzeletgazdag történet a kortárs erőfeszítéseket tükrözi, hogy a kelta királyságot összekapcsolják a görög mítoszok hőseivel. A legendát századokon át tényként fogadták el, s a középkori figurákat viszontláthatjuk a londoni polgármester díszfelvonulásán.

A régi népeknél általános volt, hogy újonnan elfoglalt országuk eredeti lakóit óriásoknak feltételezték. A földért vagy a túlélésért folytatott régi küzdelmek emléke fennmaradt a mitológiában és a hősök óriásokká váltak a köztudatban. Gyakran nagytermetű, erős férfiak voltak, akiknek fizikai erejét és termetét eltúlozták, miközben tetteik legendássá váltak. A pogány óriások nem csúf és hatalmas lények, hanem egyszerűen nagytermetű emberek voltak, akik a hatalom és együgyűség aranykorában éltek. A mi óriásaink nem természetfeletti eredetűek. Ők a népszokások termékei, nevük olyan pszeudo-történeti figuráktól származik, mint a bibliai Góg és Magóg, Sámson, vagy a klasszikus mitológia Héraklésze. Az angol néphagyomány részeivé váltak, amely a kereszténység előtti korokban gyökerezik.

A képek és szobrok hordozásának szokását a fesztiválokon néha úgy magyarázzák, mint azoknak az időknek a visszhangját, amikor ugyanaz a fesztivál egy emberáldozat körül zajlott. Az áldozatot aztán szimbolikus figurákkal helyettesítették, s mivel a régi rítusok átkerültek az egyházi szokások közé, az áldozati ábrázolásokat a szentek kultuszával cserélték fel. Bármit is gondoljunk erről, a képek és szobrok hordozásának szokása széles körben elterjedt a középkorban, mind Angliában, mind a kontinensen, köztük a kereszténység előtti mítikus óriások alakjaival. A polgármesteri díszfelvonuláson látható hatalmas bábuk azoknak a pogány ábrázolásoknak a kései változatai, melyek évezredekkel ezelőttiek.

A történet másik változata szerint a két óriás a Diokleciánusz hírhedt leányaitól született fiúk két utolsó leszármazottja volt, akiket elfogtak és a Guildhall helyén állt egykori palota kapujához láncolták őket, hogy őrizzék azt. Mindenesetre itt vannak, és tudjuk, hogy V. Henrik uralkodása óta faragott óriások alakjai őrzik a Guildhall kapuját. 1554-ben megjelentek a polgármesteri díszfelvonuláson, és 1605-ben az ünnepség ceremóniamestere is megemlítette, hogy Corineus és Gogmagog néven voltak láthatók a felvonuláson.

1672-ben a ceremóniamester, Thomas Jordan „két különleges ritkaságnak" nevezte az óriásokat, melyeket „a felvonulás végén felállítottak a Guildhallban, ahol az év minden napján látni lehet őket, s remélem sosem pusztulnak el, mint megtörtént az elődeikkel" (a város nagy része ugyanis leégett az 1666-os londoni tűzvészben). Az immár vesszőből font óriások viszont csak két évig maradtak meg, elődeikhez hasonlóan az enyészet sorsára jutottak, szétrágták őket az egerek és a patkányok.

1708-ban újra a helyükre kerültek fából faragott csodálatos szobraik, Richard Saunders kapitány alkotásai. Ezek az óriások, melyek mintaként szolgáltak modern kori változataikhoz, több mint kétszáz évig megmaradtak, egészen a „blitz”-ig, a II. világháború londoni légitámadásáig. Ezt követően újabb szoborpárt faragott David Evans 1953-ban, melyet ma is láthatunk (fenti kép). E szobrokat Sir George Wilkinson adományozta a városnak, aki polgármester volt 1940-ben, amikor az előző szobrok megsemmisültek.

Góg és Magóg alakjai a számos kapcsolat egyikét jelentik a mai London modern intézményei és ősi történelme között. Ezek azonban csak a legutóbbiak az újjászületéseik közül, melyeket a tűzből felröppenő főnixmadár szimbolizál Magóg pajzsán. A londoni felfogást ma is érvényes módon fogalmazta meg Thomas Boreman a „Gigantick History”-ben, 1741-ben:

„Corineus és Magóg két bátor óriás volt, akik becsületet szereztek azáltal, hogy egész erejükkel védték szabadságukat és országukat; így amikor London városa elhelyezte szobraikat a Guildhallban, jelképesen hírül adja, hogy a városi képviselők, mint hatalmas óriások, megvédik országuk becsületét és városuk szabadságát, minden mást felülmúlnak, ahogyan ezek a hatalmas óriások kiemelkednek az emberek tömegéből.”

2006-ban Góg és Magóg kosárbábuk alakjában tértek vissza a polgármesteri díszfelvonulás élére, köszönhetően Olivia Elton Barratt és a londoni Kosárfonók Társasága több hónapi kemény munkájának. A Lord Mayor’s Show minden év novemberének második szombatján kerül megrendezésre.

Ford.: Z.T.Cs.

http://lordmayorshow.org/history/gogmagog

Góg és Magóg szobrainak a londoni Guildhall-ban állt másolatai jelzik az időt 1892 óta a melbourne-i Royal Arcade-ban

MAGOG

Függelék 3.

A nyugati legenda-irodalom néhány „ősmagyar" vonatkozású eleme

Alábbi kiegészítésre szükség van, mert a Littleton-Malcor szerzőpáros könyvében (Szkítiától Camelotig, 2005) az áll, hogy „nincs bizonyíték" arra, hogy a magyaroknál meglennének a Grál-monda kaukázusi alán-oszét elemei (i.m. p. 74). Mivel a Grál-monda Keletről származik, valószínű, hogy alapelemei már a honfoglalás és a kereszténységre térés előtt bekerültek a magyar hagyományokba, amikor szorosabb kapcsolatba kerültünk a déli népekkel és a kereszténységgel, hiszen már az 5. századtól vannak példák a Kaukázustól északra a hunok, „sátorlakó" népek térítésére. A szent kehely képzete azonban már ősidőktől létezhetett a magyarság áldozati kultuszaiban, ugyanígy a kettétört, majd összeforrt kard képzete is a kereszténység előtt, vagy pedig a középkorban vettük át a nyugati történetből. Hangsúlyozni kell, hogy alapjában véve nem az a cél, hogy a Grál-történetet „nacionalizáljuk" és sztyeppei (alán, hun, magyar) eredetűnek tételezzük fel, mert ez egyszerűen tévedés lenne, hanem csupán az, hogy a sztyeppei népek őshagyományát vizsgálva feltárjuk azokat a *nálunk is* meglévő, hasonló tartalmú ősi képzeteket, archetípusokat, melyek akár *belejátszhattak* a keresztény misztérium megértésébe, a keleti és nyugati kultúrimpulzusok találkozásába, továbbalakításába, az élő szájhagyomány idején, az írásbeliség, a kódex-irodalom elterjedése előtt.

I. A szent kehely előképe a sztyeppei népeknél

a) a szkíta őshagyomány *égből hullott aranycsészéje* (Hérodotosz, v.ö. ivókürt, övre csatolható csészeviselet, mindkettő megtalálható a valószínűleg avar-hun-ogur eredetű Nagyszentmiklósi kincsben is);
b) a *bronz-*, majd *vasüst* (bronzkortól használják a sztyeppei ősiráni népek, a hunok őrizték meg legtovább, későbbi formája a cserépüst, melyet megtaláltak honf. magyar és onogur-bolgár sírokban is)
c) az ősmagyarok minden bizonnyal használtak *áldozócsészét* a szertartásaiknál (pl. ezüstcsésze, Gégény-Monokdomb, Felső-Tiszavidék, 9-10. sz., A honf. magyarság, MNM-katalógus, 145. o.)
d) a „rabonbáni" *áldozópohár* a Csíki Székely Krónikában, melyet ugyan nem tartanak hitelesnek, de ha a 17. században készült is, megőrizhetett ősi, szájhagyománybeli elemeket, emlékeket.

II. A kard, melyet a víz eggyéforraszt, illetve megtisztít

Magyar megfelelője a *székely Csaba-hagyományban* szereplő Attila-kard mítosza: *„Maradék népével hátrált Csaba, hogy az elveszett hon visszaszerzésére ázsiai rokonaival egyesülten térhessen vissza, s Etele szent kardját, mert így hagyá a jóslat, a puszták tengerének habjaiban a testvéri vértől tisztára mártván, annak bűverejét visszaadja."* (Lugossy József: *Ősmagyar csillagismei közlemény,* Ipolyi Arnold: *Magyar Mythologia*, „Csaba-magyarokról" Anonymus, 45, összekeverve a Zuard névvel, a szavárdok elköltözésének emlékével). Itt nem szerepel ugyan kettétört kard, de a kard az „erejét" itt is víztől nyeri vissza, csodaszerű módon (v.ö. Epiphanius: a szkíták egyik istene „Akinakes", ami a szkíta-iráni rövid kard neve volt; v.ö. a székelyek népnevének összefüggését a szkíták általános „szkolot" nevével Hérodotosznál, IV. 1-6., és a későbbi „kermikhión", vörös chión/hun fejedelem, Aszkéltur/Enszkéltur, illetve az Aszkold, eszkil, eszegel személy- és népnevekkel a görög, szláv, moszlim forrásokban). A kard a földi és a szellemi hatalom szimbóluma volt egyszerre, az értelem éles megkülönböztető képességét jelenti a legendákban, szellemi hagyományokban.

III. Alánok a magyar eredethagyományban

A *Kézai-krónika* mondja el (1285 k.)), hogy a magyarság eponim ősei, „Hunor és Magor", vagyis a hunok és magyarok az *alánok* lányai közül szereztek maguknak feleségeket a Meótisznál, egy szarvasvadászat után, és tőlük származik „minden magyar" (4. fejezet, v.ö. Prokopius, Iordanes a Meótiszon átkelő hunok, ogurok mondájáról). Ez egy hiteles utalásnak tekinthető arra, hogy amikor a hunok 375-ben legyőzték az alánokat, a hunok között lehettek szovárd-magyar csapatok is, bár Kézainál mind a Dula, mind a Belar név említése inkább a bolgárokat idézi (ld. a bolgárok Dulo-, kín. tielö, tili, dingling dinasztiája, mely az Attila-klánnal rokonságba került, ill. a Belar név a bulch, bolgár nevet rejti,

talán a közép-ázsiai Balch városára utalva, mint bolgár „őshazára"), noha az egyik kaukázusi oszét-alán mondában szerepel egy Dollau nevű mítikus figura (Nartok, L'Harmattan, 2009, VI. 10, p. 206-208). Felvethető, hogy az alánokkal akár szovárdok is eljuthattak Aquitániába, Frankföldre, s ha volt e „nyugati szovárdok" között kiemelkedő személyiség, amire jó az esély, akkor a neve, népneve is megőrződhetett a francia helynévi anyagban (eddig még nem kutatták itthon a franciaországi alánok történetét, pedig illene, v.ö. Littleton-Malcor, p. 61-69).

IV. Magyarország említése a Grál-történetekben

a) A mi szempontunkból is érdekes a *Flore und Blanscheflur* költemény (a francia 'virág' és a *Pâques-fleuries,* Virágvasárnap névből, illetve Virág és Fehérvirág, a középkori szimbolika nyelvén „Rózsa és Liliom"; ld. az 1160 körüli ófrancia eredetit E. Du Méril adta ki 1856-ban, az 1220 körüli középfelnémet változatát Konrad Fleck készítette, digi.ub.uni-heidelberg.de, Cod. Pal. Germ., cpg362; uo. E. Sommer, 1846. évi forráskiadása, melyre alább hivatkozunk; angolból ford. Z.T.Cs.: Rózsa és Liliom, *Mikes International,* The Hague, 2013). Ez a meseszerű költemény egyfelől utal közel-keleti eredetére és átültetésére a muzulmán és keresztény világba, valósz. Nagy Károly, frank király (742-814) anyai nagyapja, Charibert de Laon gróf révén (élt 720 k.), akit a költemény „Flore"-nak nevez, lévén az ő leánya volt Berta, N. Károly anyja (ld. Berta „Ungariából jött", de anyja görög hercegleány volt Viterbói Gottfried szerint, Pantheon, XVII. 511., 515. hasáb (digital.ub.uni-duesseldorf.de). 765-ben valószínűleg Charibert gróf ösztönzésére utazik frank követség Bagdadba, Al-Manszur kalifa (754-785) udvarába s ekkor kerülhetett a költemény és az egész Grál-monda magva nyugatra, talán szír kereszténytől, akik a kereszténységet meg akarták menteni a már akkor jelentkező kiüresedéstől, absztrakttá, „rómaivá" válástól. A legendában Flore keresi elvesztett párját, Blanscheflurt, amiben a lélek útját ábrázolták, mely a „Grálhoz", az igazi, szívbéli szeretethez és beteljesüléshez vezet, a kereszténység mindeneket egyesítő eszmei-életérzésbeli lényegének teljes befogadásához, hasonlóan mint a Parzivalban (ld. W. J. Stein: *Weltgeschichte im Lichte des Heiligen Gral*, Stuttgart, 1928, p. 85). A történet elmondja azt is, hogy a főhős, „Flore" királyságához tartozott *Ungern* (ófr. *Hongerie*), *Vergalt* vagy Norgalt (Norgals országnév szerepel a Parzivalban is, v.ö. az avarok valódi neve, vár-khjón, vár-hun, azaz várkony = Vergalt?) és *Krieche,* vagyis Görögország (Sommer, 334., 344. sor), s hogy Flore a *Hongerie* királyságot a „nagybácsijától örökölte". Ez azt jelenti, hogy Nagy Károly rokonságban állhatott az avarokkal vagy még inkább az ekkor már részben keresztény onogur-bolgárokkal, anyja vagy nagyanyja (mindkettőt Bertradának vagy Bertának hívták) egyik rokonának avar/bolgár házassága révén, illetve a Flore-költemény azt követően íródott, hogy a frankok 796 után legyőzték az avarokat, elvitték minden kincsüket, mely főleg bizánci békeadókból gyűlt össze. Megjegyezzük, hogy egy Argentínában élt emigráns szerzetes, Fehér M. Jenő könyvei nyomán néhányan úgy vélik, hogy a magyar Szent Korona is az avarok kirablásakor került nyugatra, amikor Bizáncban az ún. képrombolás korát élték, 726-843 között, vagy már ez előtt. Heraklius például 622-625 körül személyesen tette koronáját a kazár-turk (onogur- vagy szabir-magyar?) uralkodó fejére, hogy megnyerje őket a perzsák elleni harchoz: *„ita demum ad imperatoris complexum admissus est, qui detractam sibi coronam Turcae capiti imposuit"* (Nicephorus, 18,4., Theophanes is megemlíti). Viszont 950 körül Bíborbanszületett Konstantin megtiltotta a fiának, hogy koronát adjon a magyaroknak, talán mert egy korábbi rossz tapasztalatra emlékezett, hiszen a 6. századi bizánci írók többször említik főként a szabirok (szabir-magyarok) hűtlenségét, akik zsoldosokként hol a bizánciak, hol a perzsák oldalára álltak, megszegve a hadi szövetséget (Prokopius, Menandros, Agathias). Egyébként a Szent Korona egész ikonográfiája nyilvánvalóan nem lehetett avar vagy hun eredetű, hanem bizánci és velencei (Pala d'Oro) kapcsolatokra utal, noha nem kizárt, hogy a készítésébe belejátszhatott egy Bizáncban és/vagy Velencében dolgozó sztyeppei, kaukázusi ötvösmester, -műhely kezemunkája, motívumkészlete, magas művészi-technikai színvonalon, melyre azonban nincs példa a sztyeppei közösségeknél (fejlett rekeszzománc-technika, lat.-gör. kétnyelvűség).

Az *Ungern/Hongerie* országnevek (megjelenik egy középfelnémet *Boumgerige* névalak is, Du Mérilnél pedig: *Hongerie,* és *terre de Bougrie* vagy *Bougerie*) tehát vonatkozhatnak a 8-9. századi dunai Bulgáriára, melyet 679-ben alapított Aszparuk fejedelem, Kuvrat fia, Attila király egyik leszármazottja (O. Pritsak, 1955; a meótiszi *Onoguria* nagykánjáról, Kuvratról leírják a bizánci források, Nikephorus és Theophanes, hogy maga Heraklius császár keresztelte meg 619 körül), de a Kárpát-medence keleti részére is érthető a *Hongerie, Bougerie* név, mert 803-814 között foglalták el a bolgárok, sőt az sem

kizárt, hogy az egyik név már a honfoglaló magyarokat is beleszövi a történetbe, akár egyfajta jóslatként, hiszen a történet alapvetően spirituális tartalmú, távlatú. Bár a dunai bolgárokkal ellenséges viszonyban állt a korabeli magyarság (Anon. 13, 14, 39. szerint a szkíta magyarok a „hungar", azaz onogur nevet a „bolgárok dölyféből", gúnynévként kapták, amiben természetesen tükröződik a korabeli magyar-bolgár viszony is), egy jelentősebb ogur néprész is csatlakozhatott a magyarsághoz (valószínűleg a krími/levédiai ogurok egy része), miután a szabirok elszakadtak tőlünk a besenyő támadás hatására 800 körül, és pótolnunk kellett a haderőt (ld. a hét törzsnevünkből öt török eredetű, kettő pedig, a Megyer és Nyék, „uráli", ill. szerintem a Megyer, magyar törzs- és népnév lehet iráni eredetű, ld. av. *maidhya* = közép, és *airya* = árja, nemes, kiváló, ami népnév is lett, innen maidhya airya = *magyar* = a „közép népe"). Az ogurok az ázsiai hunokkal szorosabb kapcsolatban álló, szkíta jellegű néptörzsek voltak az Altáj-hegység, Bajkál-tó környékén (a kínai források valószínűleg az ogurokat említik „magas kocsijú dinglingek" néven, ui. a fejedelmi törzsük neve Dulo volt, ld. O. Pritsak: Bulgarischen Fürstenliste, 1955, Vásáry I.: A régi Belső-Ázsia története), akik eredetileg szkíta-óiráni nép lehettek, és nyugati-türk, kazár hatásra törökösödhettek el (ld. az onogur-bolgárokról és a székely „Csaba"/Kuber-hagyományról, Z.T.Cs.: Ismerjük-e krónikáinkat?, in *Magyar őstörténeti tanulmányok*, Mikes Intl., 2010, mek.oszk.hu). Szellemi értelemben, a Hongerie stb. országnevek szerepeltetése utalhat a kelet-nyugat kapcsolatok elsőrendű jelentőségére, az itt élő népeknek a kereszténység valódi, szellemi-szociális megértésében játszott fontos szerepére, a 8-9. századoktól kezdve.

b) Wolfram von Eschenbach *Parzival*-jában (1200 k.) megjelennek Stíria/Szlovénia helységnevei, Parzival nagyapjának származási helyeként, utalva a Grál-misztériummal való történeti-földrajzi kapcsolatra (IX. fejezet, Cilli-Celje, Rohas-Rogatec-Savanyúkút, Anschau-Poglet, Gandin-Hajdin, a Drau-Dráva, a Grajena-patak stb., ld. Z.T.Cs.: Jegyzetek a Parzival magyar kiadásához, 2005, orszag-epito.hu, és virtus.hu, 2012-ig). Szerepel még a Parzivalban (XIII. fejezet) egy Clinschor vagy Klingsor nevű varázsló, akit a Manesse-kódex (1340 k.) *Klingesor von Ungerlant* néven ábrázol, ami téves lehet, mivel a Parzival nem magyarnak nevezi, és a kutatások szerint Nápoly környékével és Szicíliával hozható összefüggésbe (v.ö. Schastelmerveil = Kalat al-Bellut, a dél-szicíliai Sciacca közelében, ld. arab elfoglalásáról W. J. Stein, i.m. 337, 390; ld. még Virgilius varázsló, in: *Sfurtuna, az elátkozott leány*, szicíliai népmesék). Talán azért lett „magyarrá" Klingsor, mivel a távol élő német énekmondók, költők a Sciaccával szomszédos dél-szicíliai *Mazara* várost és a *Val di Mazará*-t „magyarnak" értelmezték? (Manesse-kódex, c. 1340: digi.ub.uni-heidelberg.de, cpg848/0434, és Klingsor említése után egy hátrafelé nyilazó nomád lovas is látható, akit egy thüringiai lovag üldöz, uo. 0448, ld. alább; a kép forrása többszörös gyökerű, utalhat a hunokra, hun-avarokra, hun-magyarokra). (Z.T.Cs.)

Függelék 4.

Két római kori kő az északnyugat-angliai Chester környékéről, szarmata lovasok alakjával; a fenti töredéken felismerhető a szkíta típusú sárkányos zászló, melyet zsákszerűen alakítottak ki, hogy a szél feldagassza (ld. Arrianus: *Taktika*, 35. a szkíta hadjelekről, orlati övcsat, ill. *Suite Vulgate,* ahol az Arthur-legenda ábrázolásán a miniatúrafestő a „magyaros" piros-fehér-zöld vagy az ír trikolor színeiben jelenítette meg)

Genetikai táblázatok: az R1b (*indo-európai*), Q (*kelet-ázsiai*), és a J2 (*elő-ázsiai*), G (*kaukázusi*) apai haplocsoportok elterjedése (www.eupedia.com, mai minták alapján)

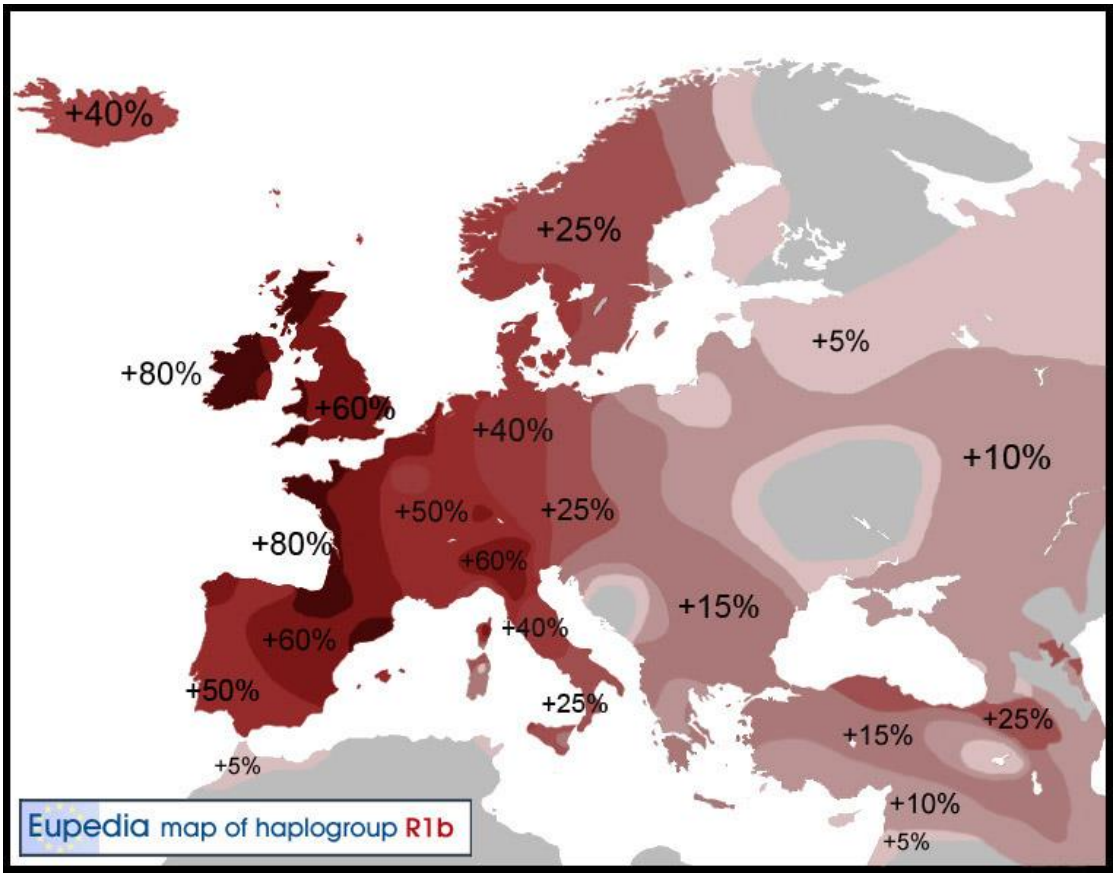

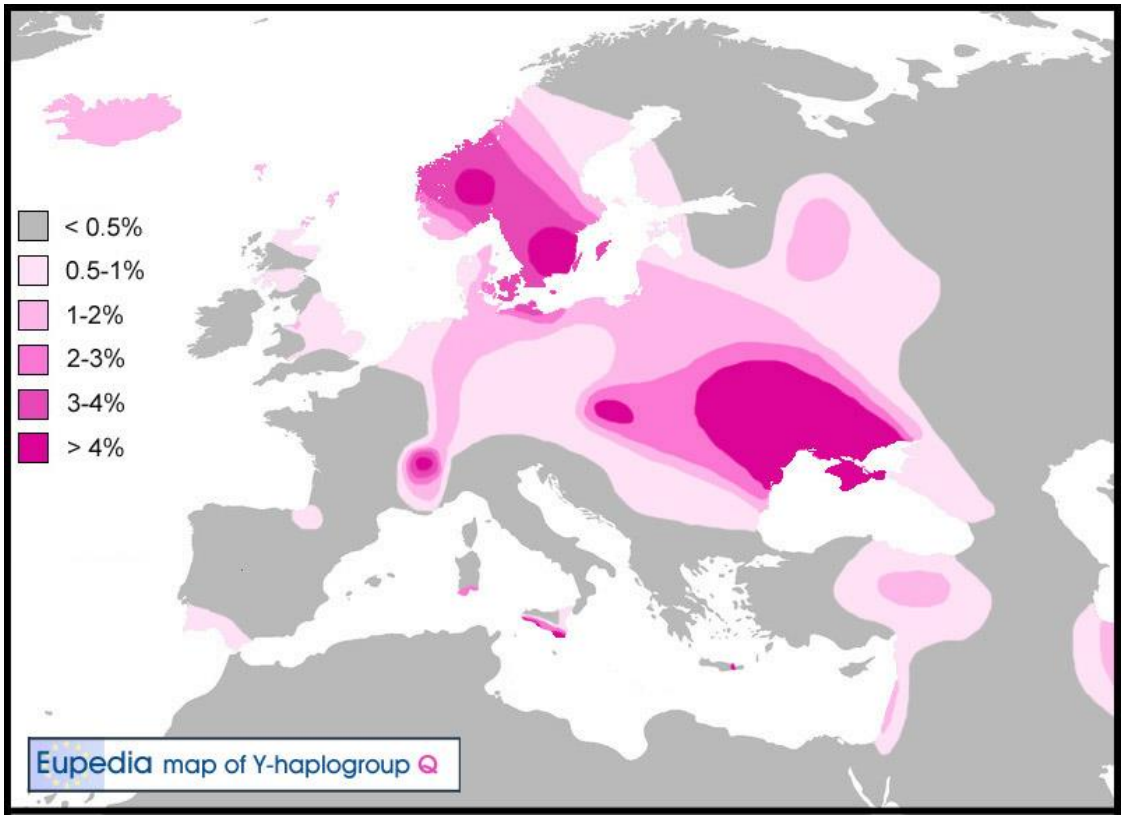

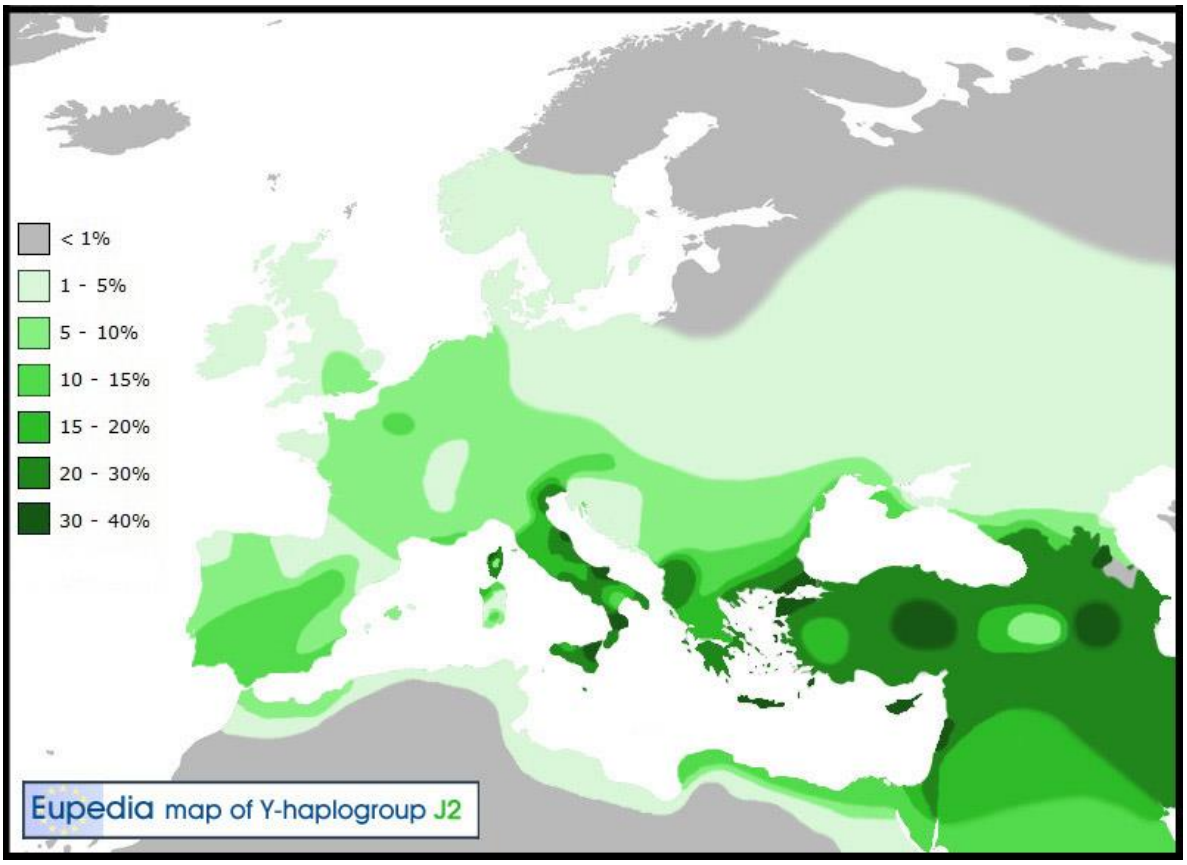
< 1%
1 - 5%
5 - 10%
10 - 15%
15 - 20%
20 - 30%
30 - 40%
Eupedia map of Y-haplogroup J2

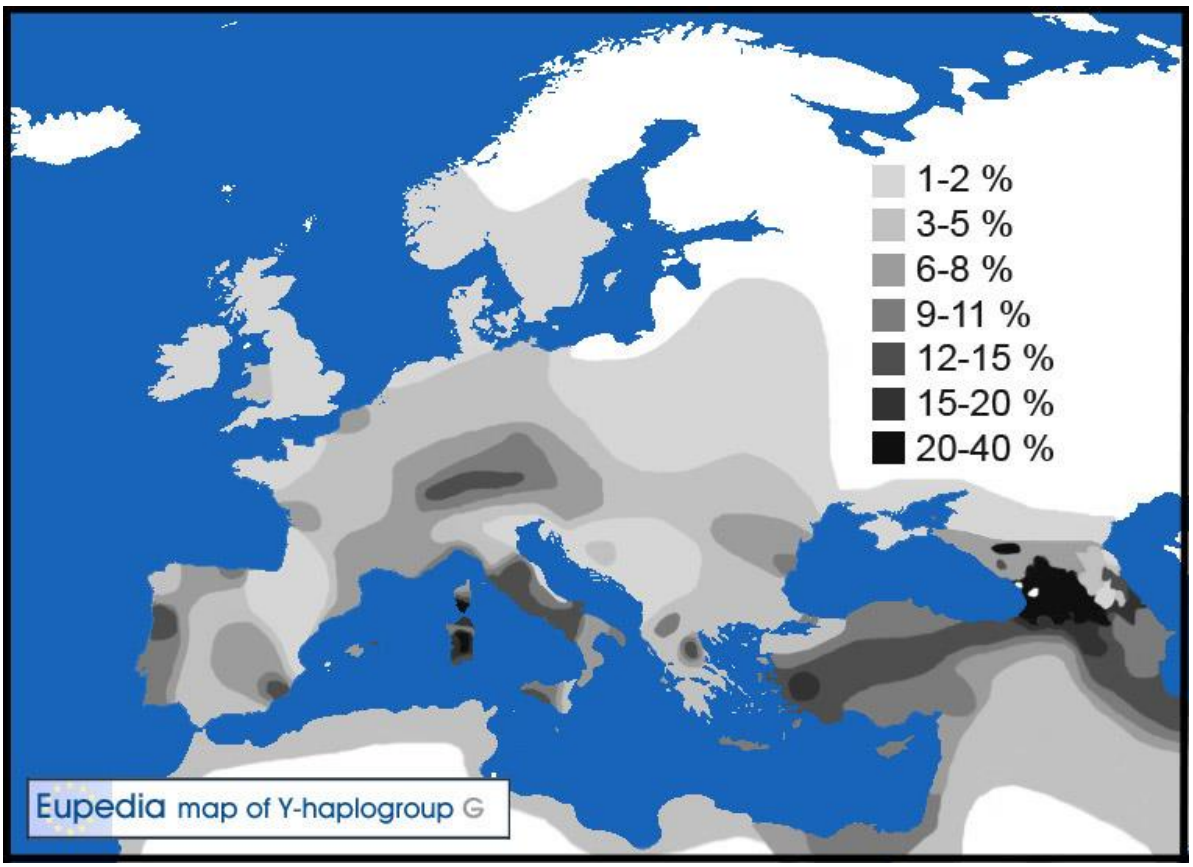
1-2 %
3-5 %
6-8 %
9-11 %
12-15 %
15-20 %
20-40 %
Eupedia map of Y-haplogroup G